בית יעקב לכו ונלכה באור ה'

בית יעקב

ליטעראַרישער נאַציאָנאַל-זשורנאַל

אשה יראת ה' היא תתהלל

יאָרגאַנג 8

אָרגאַן פאַר די אינטערעסן פון די בית-יעקב-שולן
און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילן
רעדאַקטאָר: א. ג. פרידנזאָן

נומער 73

ב"ה, לאָדזש-קראָקע-וואַרשע, תמוז תרצ"א

פאַרלאַג „בית יעקב" לאָדזש

כל הקודם זכה!!!

נאָך הונדערטער יידישע משפחות און טויזנטער פון אונדזערע יינגערע שוועסטער און ברידער ווייסן נישט וואָסערע אוצר פון ליטעראַטור, אינטערעסאַנט באַלערנד לייען-מאַטעריאַל און אינטערהאַלטונגס-לעקטור עס זענען די זשורנאַלן און ביכער וואָס מיר גיבן אַרויס אַלץ כסדר, יעדע וואָך און יעדן חודש עפּיס נייעס. במשך די פעריען, ווען ס'איז דאָ מער פרייע צייט צום לייענען, פאַרשאַפט זיך יעדער א ביליקן קאָמפּלעט פון אמת-יידישער פאַרגיניגן-ליטעראַטור!

נאָר פאַר 5 גילדן מיט 85 גר.

א) 11 אילוסטרירטע נומערן בית-יעקב-זשורנאַל 250 זייטן (פון פאַרשידענע יאָרגענג, דערונטער דעם גרויסן יובילעאום-נומער, יעדער נומער איז א רייך ליטעראַריש זאַמל-בוך באַזונדער) ב) 9 נומערן „קינדער-גאָרטן" 230 זייטן, 2 נומערן „פרישינקע בלימעלעך" ג) 3 ביכלעך „קינדער ביבלאָטעק" 84 זייטן ד) „פרקי אָבות" אין יידיש ה) „רות" אין יידיש ו) „וואָס איז אונז וואָס וויל בנות אַגודת ישראל" ז) „גאולה פון לשון" ח) דר. נתן בירנבוים און זיין מלחמה פאַר עלי" ט) פּראָפּאַגאַנדע בראָשור פון דעפּ. הרב לעווין אין פויליש.

אַלץ צוזאַמען שוין מיט פּאָרטאָ
— נאָר 5 גילדן מיט 85 גר. —

וואו איר זענט, אין אַקור-אָרט צי אויף דאַטשע, אומיטום באַקומט איר דאָס געשיקט!

געלט שיקן: P.K.O. 67.795

אויפן טשעק נישט מיין צו שרייבן ווי „כל הקודם זכה".
אין אויסלאַנד נישט ווייניקער ווי 1 דאָלאַר.
— אָן געלט ווערט נישט געשיקט! —

שוין אַרויס פון דרוק:
פון אליעזר שינדלער

א) אַרעגנבויגן

מעשהלעך און לידער פאַר אונדזערע שוועסטער און ברודער

אינהאַלט: 1) די גרעזל-מלכה (מעשה-לע) 2) יינגע טויבן ליד 3) דער כוח פון דער תורה (אגדה) 4) ביימעלעך אין רעגן (מעשהלע) 5) ביזאַנג (ליד) 6) די דריי פּריצים (מעשה-לע) 7) דעם שכנס הונט (ליד) 8) מענטש און פייגעלע (מעשהלע) 9) וואַנדער-[illegible] (ליד) [illegible] אין פעלד (ליד).

— פרייז 35 גר. 4 עקז. [illegible] עקז. נאָר 5 גילדן. —

ב) קינדער-מלכות

מעשהלעך און שירים

אינהאַלט: 1) א יידישע טאָכטער (ליד) 2) וואָס אין וואַלד איז געשען (לעגענדע) 3) דער אייביקער שלום (מעשהלע) 4) נאַרישע פייגעלעך (מעשהלע) [illegible] גלות שפּאַניע (היסטאָריש) 6) זומער (שיר) 7) די זיבן שטעך (מעשהלע) [illegible] (שיר) 9) די יירן ביים ים (אגדה) 10) שטוב-חיות (מעשהלע).

— [illegible] 35 גר. 4 עקז. 1.20, 20 עקז. נאָר 5 גילדן. —

ג) די רייכסגרעפין פון קאָזעל

היסטאָרישע נאָוועלע

וואונדערלעכע דערציילונג פון א גרעפין וואָס האָט זיך מגייר געווען.

— פרייז 30 גר. 4 עקז. נאָר 1 גילדן, 25 עקז. נאָר 5 גילדן —

ד) ד"ר נתן בירנבוים און זיין מלחמה פאַר עלי'

אויפקלערונגס-ביכל וועגן די צילן, דאָס שטרעבן און דאָס פּראָגראַם פון בירנבויםס

עולים-פאַרבונד

פרייז 40 גר., 4 עקז. 1.25, 20 עקז. נאָר 5 גילדן,
אָן געלט ווערט נישט געשיקט — געלט-שיקן פ.ק.א. 67.795

ביים חנוכּת הבית

פון דער זומער קאָלאָניע „יהודית" איז דלוגאשאַדלע

ס־איז געווען באמת אַ־נאַיבּזראַשונג, מיר זענען גאָרנישט צו־געוואוינט צו אַזאַ זריזותדיקייט. אין ניסן צו לייגן אַ גרונטשטיין און אין סיון שוין צו פייערן אַ חנוכּת-הבית. טאַקע אַ חידוש און דאָך אַ פאַקט, ווייס מען אָבער מיט וויפל ליבע און גיטריישאַפט די גרינדער זענען צוגיגאַנגען צו דער זאַך איז עס שוין גאָרנישט אַזאַ פלא און דערפון דאַרפן נאָר אָפּלערינין זיך די אַלע „פאַרצוויפלער", אַז אַגוטער פעסטער ווילן באַשאַפט דאָס וואָס ס־דאַכט זיך אַז ס־איז גאָרנישט מעגלעך...

פון דער שׂמחה ביים לייגן דעם גרונטשטיין ביז צו דער היינטיקער שׂמחה פון חנוכּה-הבית איז דאָ אַ שטיקל היכר. אויך דאָס שטעטל האט זיך שוין מער גיגרייט. דעמלט האט עס גיהאַט אַ פּנים ווי געסט קומין צו „ראשי פּרקים". שטיל באַשיידן בלויז די מחותּנים, אַצינד אָבער זעט עס שוין אויס ווי אַ אמתע חתונה און טאַקע מיט כּלי-זמר ווי דער מנהג איז. מ-פילט זיך גאָר גיהויבן. אַלע רעדנער זענען פול מיט התפּעלות פאַר דעם שיינים ווערק און מ-פאַרגעסט טאַקע נישט דערביי צו דערמאנין מיט דאַנק דעם ערשטן גרינדער און מסירת-הנפשדיקן עסקן פון דעם בנין ה' יואל אונגער. מ-פאַרגינט אים מיטן גאַנצן האַרץ דאָס נחת וואָס ער האט פון זיין גרויסער טירחא. גאָר זיך דאָרטן זיכער גוט און באַקוועם. איינס פאַרדריסט זיך נאָר, וואָס דער שטאַק איז נאָך נישט אַרויפגיצויגן און ס-ווערט דאָרורך באַרויבט דער אָפּרו פון אַ סך פון אונדזער־ע קינדער, וועלכע וואלטן זיך מיט די פּאָר וואכן ער־האָלונג שטאַרק דערקוויקט. שוין צייט כּ-לעבן, אַז אונדזערע נגידים זאָלן פאַרשטיין אַז מיט בלויז שיינע מליצות און פאַרנעמין אַמטן פון כּבוד זענין זיי נאָך נישט יוצא. נאָך מער דאַרפן זיך אָפּגעבן אַ דין - וחשבון די אַלע, וואָס־אַליין און זייערע בני-בית פאַר־זאָרגן זיי מיט לופט און ערהאָלונג און פאַרן יידישן מאַסן-קינד זאָרגן זיי גאָר נישט. ווען וועט שוין אַמאָל דאָס ערבות-גיפיל זיין ביים פרומין עולם אַביסל שטאַרקער? איז נאָך אַלץ נישט צייט מיטצופילן די נויט און דחקות פון אַ צווייטן און נאָנטן, בפרט פון יידישע קינדער?

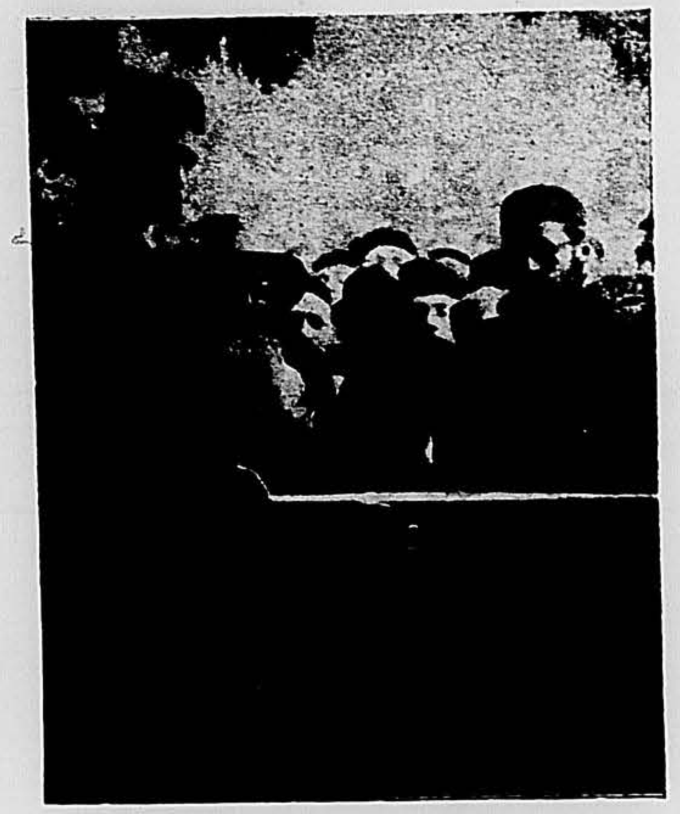

ביים איבערשניידן דאָס באַנד אַרייַנגייענדיק אינים בנין.

1) ראַשמאַן און פּרנס א. ב. עקצטאַן 2) דירעקטאָר יוא' אונגער 3) דער דלוגאשאַדלער רב 4) סעקרעטאַר אין אגורה צענטראַלע יחזקאל ראַטשטיין.

גיב דייַן גוף:
זון,
וואַסער,
לופט!

שטאַרק איז געווען די באַטייליקונג פון אונדזער יוגנט אין דער שׂמחה. פון אַלע שטעט און שטעטלעך ארום זענין גיקימין די „בנות" און צעירים. יאָ, די יוגנט פאַרשטייט דאָס חשיבות פונים פאַרזאָרגן אונדזערע קינדער מיט אַ ביסל פרישער לופט.

אַז מען קוקט אויפן רחבתדיקן בנין ווערט ס-האַרץ פול מיט שׂמחה. די באַמיאונג ביי דער אַרבּיט איז באמת זייער גיראָטן. אַלץ איז איינגיאָרדנט מיט קאָמפאָרט. אונדזערע קינדער פילן

רבנים און געסט ביי דער חגיגה

בנות-חברות ביי דער חגיגה

פאַרענדיקט מיט ערפאָלג
די אַקציע פאַרן
פאַרשטאַרקונגס - פאָנד!

אונדזער פרעסע און ליטעראַטור *)

פון שרה פעסא גוטמארגן

מיר זענין זיך צונויפגיקומין בכדי אַדורכצורעדן אַלע וויכטיקסטע פראַגן, וועלכע זענין נייטיק פאַר אונדזער באַוועגונג. איך רעכן, אַז איינע פון די אַלע וויכטיקסטע פראַגן איז אויך די פרעסע-פראַגע, מיט וועלכער אונדזער קאָנפערענץ דאַרף זיך ערנצט פאַרנעמין, צוליב איר גרויסער השפּעה און ווירקונג.

די פרעסע איז דער דיזיקסטער און מעכטיקסטער פאַקטאָר ביי אַלע פעלקער, זי איז דאָס שטאַרקסטע כּלי-זיין אין די הענט פון אַלע וואָרט-פירער און פּאָליטיקער ביי מלוכות. ווען גרויסע מלוכה מענער ווילן באַקענין די ברייטע פאָלקס מאַסן מיט זייערע פּאָליטישע פּלאַטפאָרמיס מוזן זיי אָנקומין צו דער פרעסע

די פרעסע איז חוץ דעם אויך דער טאָג-טעגלעכער לערער און ערציער פון זיינע לייענער. ס-איז אַ פאַקט אַז אין אַלע צייטן, ווען עס זענין אויפגישטאַנין אַזעלכע, וואָס האבן זיך גיפּרואווט אַריינרייסן אין האַרץ פון יידישן לעבן, בכדי אונטערצוגראָבן די יסודות פונים יידישן פאָלק, צו באַקעמפן די יידישע טראַדיציעס האבן זיי די צערשטערערישער אַרבּיט גיטון. מיטן כּוח פון זייער פרעסע, וועלכע האט זיך גיפונין אין זייער האַנט. אט אין יענער צייט איז דער מצב פון דער ארטאדאקסיע גיוואָרן אַ סכּנות-דיקע, מחמת פון איין זייט איז גישטאַנין אַ גוט אָרגאַניזירטער גיפערלעכער שונא, וועלכער האט זיך נישט צוריקגיהאַלטן פון קיין שום מיטל צו באַשמוצן און באַקעמפן די ארטאדאקסישע פירער. אט אין דער צייט האט די ארטאדאקסיע נישט גיהאַט די זעלבע מיטלין, וואָס איר שונא. ס-האט איר גיפעלט די עפנטלעכע טריבונע, די פרעסע, וועלכע האט גיקענט אָפּשלאָגן די גיצילטע פיילן אין דער ארטאדאקסישער מחנה און פון דער צווייטער זייט צו מונטערן און צו וועקן די קעמפער פון די פאָדערשטע רייען אום ווייטער צו קענין פירן אַ דרייסטע און מוטיקע מלחמה קעגן די, וועלכע האבן גיוואָלט איבעררייסן דעם גאָלדינים פאָדים פון דער יידישער גישיכטע. דער כּוח האט די ארטאדאקסיע גיפעלט. אויב לעצטנס איז די אָרגאַניזירטע ארטאדאקסיע יאָ גילונגין זיך צו שאַפן אָנזעען און פּאָפּולאַריטעט ביי די ברייטע פאָלקס-מאַסן, איז עס דער עיקר צוליב די אייגינע פרעסע, וועלכע פאַרשפּרייט טאָג-טעגלעך די אידעען פון אגודת-ישראל, די ארטאדאקסישע פרעסע דערפילט אויך גלייכצייטיק די ווענטילאַטאָרישע אויפגאַבּע ביי די ברייטע פאָלקס-מאַסן דערמיט וואָס זי רייניקט אויס די פאַרשטיקטע לופט, וועלכע די פרייע צייטונגין פילן אָן דאָס יידישע לעבן.

מיר בנות-חברות פילן דערביבער גינוג שטאַרק דאָס נחיצות פון העלפן און פאַרשפּרייטן דעם איינציקן ארטאדאקסישן אָרגאַן „דאָס יידישע טאָגבּלאַט"... דאָס איז אונדזער הייליקסטער חוב און ביי יעדער געלעגנהייט מוזן מיר דערין גידענקן.

פון דער טריבונע מוז אויך גידאַנקט ווערן דער רעדאַקציע פון „טאָגבּלאַט" פאַר איר מיטהילף וואָס זי גיט אונדזער באַוועגונג. דידאַזיקע מאָראַלישע הילף דערלויבּן מיר זיך אויפמערקזאַם צומאַכן, מוז זיין אַ כּסדרדיקע און נישט נאָר פון צייט צו צייט. דאָס „טאָגבּלאַט" פאַרלאַנגן מיר זאָל כּסדר ברענגין ידיעות פון אונדזער באַוועגונג און בפרט די צענטראַלע אַרבּיט אונטערשטיצן. פאַרדאָס זענין מיר זיכער, אַז אונדזערע חברות וועלן גיטריי, בלב ונפש זיך באַמיען, אַז די צייטונג זאָל נישט פעלן אין קיין שום יידיש הויז.

ווען מיר רעדן וועגן אונדזער אויפגאַבּע לגבי די אַלגימיינע ארט. פרעסע, היינט ווי-זשע גרויס אונדזער הייליקער חוב לגבי אונדזער אייגינים, איינציקן און באַליבטן „בית יעקב" זשורנאַל? מיר האַלטן היינט ב"ה ביים 8-טן יאָרגאַנג פון אונדזער זשורנאַל. דער גלגול-וועג פון זשורנאַל ביז ער קומט צו אונדז אין האַנט, אַזאַ פּרעכטיק-אויסגיצירטער, אַזאַ זאַרגלאזער, שטענדיק מיט אַ בטחון-שמייכעלע אויף זיינע פרייַדיקע בלעטער — אט דער דאַזיקער וועג איז נישט אַזאַ לייכטער ווי מיר מיינין און דאָס מוז היינט דערמאַנט ווערן. זאָלן אַלע וויסן אַז אונדזער ליבער זשורנאַל נאַרט אונדז מיט זיין גלאַנץ און פּראַכט, פאַרבּלענדיט אונדז די אויגן, זאָלן טאַקע אַלע וויסן אַז אונטער די ליכטיקע בלעטער פון אונדזער זשורנאַל ליגט שווערע מי, אַרבּיטסזאַמע נעכט, קיום-ראַנגלעניש פון זיין מסירת-נפשדיקן רעדאַקטאָר-אַרויסגעבער, ווילט איר טאַקע ח״ו דערלעבן זיצן אין אייערע שטעט און שטעטלעך, מיט בכבודיקע פאַרלייגטע הענט און וואַרטן די גאַנצע לאַסט פון אונדזער ליבן זשורנאַל בלויז אויף זיין אַרויסגעבער? ווילט איר טאַקע יוצא-זיין מיט אייער בלויזער פרייד און אנערקענונגס-אויסדרוקן פאַר דער פילפאַרביקייט און וויכטיקן לייען-מאַטעריאַל וואָס איר לייענט אין דעם זשורנאַל?! ווייסט איר דען טאַקע נישט, אַז יעדער נומער פון אונדזער זשורנאַל איז מיט האַרץ און אָנגישטרענגטע איבערנאַטירלעכער אַרבּיטס-ענערגיע אַרויס פון דרוק? זאָל טאַקע יעדע בנות חברה שטיל ביי זיך אין האַרצן אָפּגעבן אַ קלאָרן דין וחשבון: צי האט זי גינוג צוגיהאָלפן צו די ביז היינט שוין דערשינינע צוויי טויזנט זייטן „בית יעקב"-זשורנאַל מיט די שענצטע און בעסטע שאַפונגין פון דער ארטאדאקסישער שרייבער-משפּחה?! וואָס? אויב נישט אין בעסטן פאַל די פּאָר גראשן פאַר וועלכע זי אַליין קויפט אַ איינצלנים עקזעמפּלאַר. דאָס זעלבע טוט דאָך יעדער פּשוטער צייטונגס-לייענער, וועלכער קויפט פאַר זיין גינוס און הנאה וועגן אַ וועלכן עס איז ביליקע צייטונג—צי קאָן אַ בנות-חברה אויך מיט דעמזעלבן יוצא-זיין, צי האט אונדזערס אַ מיטגלידערן מער נישט קיין שייכות מיטן זשורנאַל, נאָר בלויז דערמיט וואָס זי קוויקט זיך מיט דעם אינטערעסאַנטן מאַטעריאַל וואָס די רעדאַקציע טראָגט אונטער מיט אַזאַ שפע?! צי דאַרף נישט אונדזערס אַ מיטגלידערן זיין שטאַרק באַזאָרגט איבערן גורל פון זשורנאַל אַ דער נאָך ער קומט אַרויס אַזוי אויסגיצירט, און זיך שטעלן די פראַגע: מֵהֵיכָן יָרֵק זֶה חַי? —פונוואַניט לעבט פאַרט דאָס דאַזיקע שטורמדיקע און ברויזנדיקע באַשעפעניש וואָס רופט זיך „בית יעקב" זשורנאַל? צי דאַרף טאַקע נישט יעדער אונדזער מיטגלידערן פילן אויף זיך אַ הייליקן חוב צו שאַפן באַלד נאָכן היינטיקן צוזאַמינפאָר אַ טאָפּלטע צאָל אָבּאָנענטן פאַרן זשורנאַל. און דערמיט כאָטש מיט עפּיס, האבן אויפן גיוויסן אַ מיטהילף צו איר אייגינים אָרגאַן וואָס זי שעצט באמת מיטן גאַנצן האַרץ.

גאָר באַזונדער ווענד איך מיך צו די ב״י לערערנס, די, וועלכע האבן שטענדיק גיפילט די גיוואַלטיקע נויטווענדיקייט פון קינדער-ליטעראַטור: די. וואָס האבן שטענדיק גיהאַט פולע פּרעטענזיעס צו דער ראדאקציע מען זאָל זיי באַזאָרגן מיט לייען-מאַטעריאַל פאַר די שול-קינדער, ווען נישט זענין זיי גיצווינגין צו ליקווידירן דעם יידיש לימוד—היינט ווען די רעדאַקציע ב״י באַוואָרפט אייך ממש מיט אַזאַ שפע פון עכטע קינדער-ליטעראַטור מיט אַן אוצר פון פערלדיקע קינדער-לידער איז אונדזער זאַך דאָס צו העלפן. אַמאָל פלעגן זיך די ב״י לערערנס די אויגן אויסקוקן ביז צו זיי האט זיך פאַרבלאָנדזשעט אַ קינדער-לידל, היינט האט איר יעדן חודש פרישע צאַפּלדיקע „בלימעלעך"—רייך. איבערגיפולטע „קינדער גאָרטן" ביכלעך, טא וואו איז אייער אינטערעס? ווייסט איר טאַקע נישט. אַז צוליב אייער גלייכגילטיקייט קאָן חלילה דאָס אַלץ זיך אָפּשטעלן און ווער אויב נישט איר אַליין וועט פילן דעם פאַרלוסט.

אַ הייליקר חוב ליגט דעריבער אויף אַלע לערערנס צו מאַכן וואָס גרעסערע באַשטעלונגין פון אַלע ב״י אויסגאַבן און שיקן טאַקע פריער דעם געלט-באַטרעף, נאָר דאָס וועט זיין די איינציקע רפואה און פאַרזיכערונג פאַר דער צוקונפט פון אונדזערע ב״י שולן ווי פאַר בנות-אגודת-ישראל.

חברות און פריינדנס! זאָלן מיר נאָר האבן רצון וועט השי״ת שוין קומין אונדז צו הילף!

*) רעפעראַט גיהאַלטן גיוואָרן אויפן וואַרשעווער בנות-צוזאַמינפאָר אין י״ב אייר.

די לעצטע נאַכט אויף אַגוסטיאַנסקע 30

(טאָג־בוך־נאָטיצן)

פון שרה שענירער

דער וייגער קלאַפּט שוין 2 בײַנאַכט, די אויגן קלעבן זיך פון מידקייט. אבער עפּיס אַ מאָדנע געפיל באַהערשט מיך, די גידאַנקן מאָנען בײַ מיר איך זאָל זיי אויפשרײַבן און דורך די שפּאַלטן פון אונדזער ליבן ב"י-זשורנאַל זיי איבערגעבן מײַנע ליבע און האַרציקע. איך כאַפּ מײַן טאָג-בוך אין האַנט, גיב אַ קוק די לעצטע דאַטום. ראַבקע תּר"ץ... שוין אַ יאָר פאַרלאָפן און איך האָב נאָך אין דעם בוך גאָרנישט געשריבן, האָט דען ווירקלעך דורך דער לאַנגער צײַט גאָרנישט פּאַסירט אין אונדזער באַוועגונג, ווי איז די פּאַביני. ער קאָנפערענץ?... דער אימפּאָזאַנטער בנות-צוזאַמענפאָר אין וואַרשע?... דאָס איז דאָך אַלץ עדות פון פון ריזיקע אַנטוויקלונג — פאַרוואָס געפינען זיי נישט קיין אָפּקלאַנג אין דעם דאָזיקן בוך?... איז דען דאָס נישט צוליב מײַן אייביקער צײַט-מאַנגל, איז דען דאָס נישט מחמת מײַן שטענדיק טרדית וואָס האָט מיר נישט דערלויבט כאָטש איין וואָרט אינעם דאָזיקן בוך אײַנצושרײַבן — טאַ וואָס אייגנטלעך איז דער כּוח וואָס טרײַבט מיך יעצט אין דער שפּעטער נאַכט-שעה, ווען די אויגן קלעבן זיך פון שלאָף — צו נעמען דאָס בוך אין האַנט. ווער איז דאָס די קראַפט וואָס באַרוישט מיך מיט צויבער און באַפעלט: שרײַב!... שרײַב!...

ווירקלעך, עפּעס גרויסעס פּאַסירט.. עפּיס דערהויבנס אין מײַן אידעאַל: ס-איז הײַנט די לעצטע נאַכט פון זײַן אין מײַן אַרב טס-צימער אויף אַגוסטיאַנסקע 30... מאָרגן אי"ה קומען אָן 80 נײַע סעמינאַריסטנס, 40 אַלטע, און כ-וועל מיט זיי צוזאַמען זיך איבערטראָגן אין אונדזער אייגענעם פּיניף שטאָקיגן בנין... די פרייד אינים האַרצן שטראָמט פון רחבות איבער די ברעגיס...

אבער... עפּיס פאַרט קלאַפּט דאָרט בײַ מיר אינים האַרצן אַזאַ אומהיימלעך געפיל, און דווקא יעצט בײַם ראַנד פון דער פאַרווירקלעכונג פון אונדזערע חלומות..

עפּיס נעמט מיך אַרום אַ געפיל פון פּחד און שרעק: צי וועט ח"ו אין די דאָזיקע שײנע מויערן נישט אַרײַנרײַסן זיך אַ פרעמדער גײַסט?... ווען חלילה נישט די מיידלעך וואָס קומען אַהער פאַדשפרייטן אונדזער גרויסן אידעאַל אין זינען האָבן פּרנסה-צוועקן און אַזוי נאָך מחלל זײַן דעם גרויסן רעיון פאַר וועלכן איך האָב מײַן גאַנץ לעבן מקריב געווען?...

ניין! דאָס וועט בשום אופן נישט פּאַסירן! איך וועל בעהש"י שטיין אויף דער וואַך און נישט דערלויבן קיין שום ענדערונג. פאַרקערט, יעצט וועט מען מיט נאָכמער עכט יידיש פייער זיך נעמען אָפּהיטן אַלע מצוות-התּורה... מײַנע ליבע לערערנס, שילערנס, בנות-פירערנס און מיטגלידערנס און איר מײַנע ליבע תּלמידות וואָס איר וועט באַלד פאַרענדיקן דעם סעמינאַר-קורס, און איר 80 פרישע סעמינאַריסטנס און אַלע וואָס האָבן בדעה אַרײַנצוטרעטן אין אונדזערע קרײַזן — איך ווענד זיך יעצט צו אײַך מיט די הייליקע ווערטער פון חתם-סופר זצ"ל ווײַל אין זײַנע דאָזיקע ווערטער ליגן די טיפסטע גידאַנקן פון מײַן האַרצן... דער חתם סופר זצ"ל שרײַבט אין זײַן צוואָה: ווײַל דער מענטש ווייסט נישט ווי לאַנג ער וועט האָבן זכיי צו דינען דעם באַשעפער, דעריבער זאָל ער יעדן טאָג זאַמלען דערקענטעניש, כּדי צו שטאַרקן די שוואַכע זײַטן פון זײַן גלויבן. ליבע קינדער! אײַער גידאַנק זאָל דעריבער זיך נישט ווענדן צום [illegible] זײַט אָפּגיהיטן נישט צו פאַרקערן אײַך [illegible] געזעלשאַפט. צווישן אַזעלכע וואָס פרעדיקן נײַע שט[illegible] אַרײַנצופירן אין יידישן [illegible] רח"ל... דערווײַטערט זיך פון פרעמדע קולטור, ספרים און ביכער וואָס ווילן נאָר אײַער נשמה אויסנאַרן...

און ווען השי"ת וועט אײַך בענטשן מיט רײַכטום. זאָלט איר שטאָלץ דעם קאָפּ נישט אויפהייבן, גידענקט ווער און וואָס איר זענט און פון וואַנען אײַער רײַכטום שטאַמט און צי וועט איר אייביק דערפון גיניסן... דעריבער קליידט זיך נישט אין פאַרשווענדערישן לוקסוס טוישט נישט אײַערע האַרציקע יידישע נעמען אויף פרעמדע. פאַרשעמט נישט דאָס וואַרימע יידיש-לשון אויף קאַלטע, פרעמדע שפּראַכן. זאָל זײַן אײַער לעזונג: יעקב קומט מיט „שָלֵם" קיין שכם... די דרײַ אותיות „שלם" זענען די אָנהייב-אותיות פון שֵם, לָשון, מַלבוש. — נאָמען, שפּראַך, קליידונג — די הויפּט יסודות פון אונדזער באַוועגונג... דעריבער ווענד איך מיך צו-אײַך מײַנע ליבע לערערנס. איר וואָס דאַרפט זײַן די דערציערנס פון אַ נײַ עכט יידיש דור, וואָס צו-אײַך זענען געווענדיט די אויגן פון יידישן פאָלק — אײַער יעדער טרעט דאַרף זײַן אַ בײַשפּיל פאַר אַנדערע, גיט דעריבער דאָס ערשטע אַכטונג אויף אײַער סביבה! אויב אײַערע פאַרוואַלטונגען שאַפן אײַך וואוינונגען בײַ נישט פּאַסיקע מענטשן, אבער אויב עס געפינט זיך דאָרט קינדער נײַערע וואָס זענען נישט האַרמאָניש אין אײַנקלאַנג מיט אונדזערע אידעאַלן, זאָלט איר דאָרט אפילו איין אײַנציקן טאָג נישט וועלן פאַרבלײַבן. תּיכּף זאָלט איר שרײַבן אין צענטראַלע, אָדער ווײַזן די פאַרוואַלטונג די שטעלע אין זשורנאַל. איך האָב צו-אײַך דעם פולסטן צוטרויען, איך ווייס אַז איר זענט די ווירקלעך דערציערינס פון אַ יידיש דור. ערשט הײַנטיקע וואָך ווען איך האָב גילעזן מיט די פרייש אָנגעקומענע סעמינאַריסטנס דעם ערשטן בריוו פון הירש ז"ל ווען מיר זענען צוגיקומען צו די שטעלע ווי עס זאָגט בנימין: „בזרט אַז אַלס רב מוזטו דאָך זײַ פאַרערן, שוין צוליב דעם פּאָסטן". האָב איך גיפרעגט: ווען קאָן אַ לערערן אַרויסווײַזן אַז איר אַרבעט איז ווירקלעך לשם שמים? און איך האָב דערהאַלטן אַן אײַנשטימיקן ענטפער:—בײַ אַ שידוך! אט אַזוי איז עס מײַנע ליבע! נאָר דאַן ווען מען גייט בויען פאַר זיך אַן אייגענעם „בית-יעקב" אַן אייגן הויז. ערשט דאַן ווײַזט זיך אַרויס די אמתע כּוונה פון אַ בית-יעקב לערערן... אויב איר וועט חלילה טרעפן אַזעלכע וואָס וועט זיך לאָזן באַאײַנפלוסן פון שלעכטער געזעלשאַפט און בײַ אַ שידוך זיך ח"ו פאַרבינדן מיט אַ נישט אמת-יידישן יינגערמאַן — אַזעלכע האָט פאַרשוועכט אונדזער הייליקייט. אונדזער אידעאַל, זי וועט קיינמאָל אין לעבן קיין גליק נישט געפינען... דאָס זעלבע אויב איינע פון אונדזערע מיטגלידערנס וועט זיך דורך פאַרשידענע פאַרענטפערונגען אַרויסדרייען פון טראָגן אַ שייטל — אַזעלכע ברענגט שאַנד אויף אונדזער באַוועגונג. זער אַ שווערע פאַראַנטוואָרטלעכקייט ליגט אויף מײַנע לערערנס, זיי דאַרפן אבער גידענקען אַז זיי זענען היסטאָרישע העלדנס, פּיאָנערנס, וואָס אונדזער געשיכטע וועט אין שפּעטערע צײַטן וויסן אָפּצושאַצן און מיט זיי זיך צו רימען...

יאָ, זייער ערנסטע גידאַנקען רופט בײַ מיר אַרויס די לעצטע נאַכט אויף אַגוסטיאַנסקע 30. כ-האָף אבער אַז מײַנע ווערטער וועלן טיף אַרײַנדרונגען אין די הערצער פון מײַנע גייסטיקע טעכטער, אפשר זענען געווען עטלעכע וואָס זענען געווען באַאײַנפלוסט פון פרעמדע גידאַנקען — וועלן זיי טאַקע פון יעצט וויסן זייער גרויסע פאַראַנטוואָרטלעכקייט, דעם גרויסן אחריות-פולן הוב וואָס עס לייגט אויף זיי אַרויף דער אמט אַלס „בית יעקב" לערערן, און מיט שטאַרקערע כּוחות אויף זיך מקבל זײַן די היסטאָרישע הייליקע מיסיע אויסצופירן... זאָל טאַקע השי"ת העלפן אַז בײַ דעם מחדש זײַן אונדזער נײַעם בנין — זאָלן אויך באַנײַט ווערן די הערצער פון אַלע יידישע קינדער, זיי זאָלן דערזען דאָס גרויסקייט פון השי"ת און זייערע נשמות זאָלן זיך אָנצינדן מיט אמת׳ער אַהבת ויראת השם...

ווי האַלט עס אין דער בית-יעקב-באַוועגונג?

אין לאָדזש איז געווען אין די עניניב פון ב"י סעמינאַר, דער פירער פון דער ב"י צענטראַלע, דער באַקאַנטער אָרטאָדאָקסישער עסקן ה' משה דייטשער. אונדזער רעדאַ ציע, וועמענס גאַסט ס איז געווען ה' דייטשער האָט אײַנגעזען די געלעגנהייט און גיהאַט מיט אים אַ שמועס מכּוח דעם איצטיקן מצב פון דער ב"י באַוועגונג בכלל און די אַרבעט אינים סעמינאַר בפרט. די מיינונגען פון ה' דייטשער ניבן מיר דאָ איבער פאַר אונדזערע לייענער.

רעדאַקציע

הגם דאָס בנין פון סעמינאַר איז נאָך נישט געווען אינגאַנצן פאַרענדיקט, האָבן מיר אבער שוין נישט גיקענט וואַרטן לענגער און אײַנקוואַרטירט די תּלמידות אינים בנין. שוין צוויי מאָל איז געוואָרן אָפּגילייגט דער טערמין פון נײַעם קורס און דער עיקר, צוליב צוויי טעמים האָט שוין לענגער נישט גיקענט דער ט רמין פון עפינין דעם דאָזיקן קורס אָפּגישטופּט ווערן: א) די זיך צוגיגרייטע קאַנדידאַטנס האָט מען נישט גיקאָנט לאָזן מער זיצן און ליידיק אָפּוואַרטן ב) די באַוועגונג אויפהאַלטן. זײַן גלײַכגילטיק צום אייליקן רוף פון צו עפינין נײַע שולן איז דאָך אַ גרויסע עוולה. כּדאַי דאָ צו דערמאָנען ווי ווײַט ס-איז נאָך אַלץ דער דראַנג צו נײַע שולן. אין חשוון צ"ב ענדיקן דעם סעמינאַר-קורס 40 לערערנס. אין אָנהייב צ"ג 80 און די אַלע זענען שוין פאַרטיילט אויף פּאָסטנס. מיר זענען דעריבער אַרײַן אין נײַעם הויז בײַ דער ערשטער מעגלעכקייט, כאָטש די למודים קומען נאָך ווײַטער פאָר אויף אויגוסטיאַנסקע אין אַלטן לאָקאַל. סוף חודש אָב וועט אבער אי"ה שוין זײַן דער חנוכּת-הבית און דאָ וויל איך דערמאָנען די אָנגעשטרענגטע אַרבעט פונים בוי-קאָמיטעט און בפרט פון זײַן יושב ראש ר' אשר שפּירא, וועלכער אַרבעט איבערמענטשלעך כּדי דאָס בנין גיך צו ברענגען צו זײַן פולער שלמות.

מען פרעגט אונדז, צי ס-איז נישט מעגלעך צו געבן לערערנס. די וואָס שטורמען, אַז זיי ווילן תּיכּף עפינען שולן? דערויף מוז קודם-כּל קומען די תּשובה: גידולד! ס-איז אַ סך געוואונטשענער צו זײַן גוט צוגיגרייט בײַם עפינען אַ שול. איידער זיך צוצואײַלן. ווידער בנוגע די טענה, אַז ס-גייען דערווײַל פאַרלוירן קינדער. מוז מען דערמאָנען דעם כּלל „מותּר לחלל שבת אחד"... דעם בעסטן סימן, צו וואָס עס פירט דאָס צואײַלן זיך האָבן מיר לרוב פון די שטעט, וואָס האָבן זיך גינומען לערערנס פון „ווי ס-האָט זיך גילאָזט". אין אַ סך ערטער איז שוין דאָרט קאָמפּראָמיטירט דער ב"י גידאַנק און ס-איז דאָדורך אונטערגיגראָבן געוואָרן דער יסוד אויף אַ לאַנגער צײַט, ס-זאָל דאָרט מעגלעך זײַן דער קיום פון אַ ב"י שול... בײַ זיי איז מקוים געוואָרן דער „יש זריז ונפסד"!

אעפ"י כן גיבן מיר זיך אָפּ אַ דין וחשבון פון דער דרינגלעכקייט פון צו עפינען נײַע שולן און דער מאַנגל אין לערערנס וועט פאַרט מיט דער צײַט אַ סך גיל נדערט ווערן. דער פאַקט אַליין אַז ביז הײַנטיקס יאָר פלעגט יערלעך נאָר אַרויסגיין 15—20 לערערנס און פון אַצינד אָן וועט די צאָל זײַן אַ טאָפּלטע, זאָגט שוין אַ סך.

בנוגע דער אינערלעכער אַרבעט פון סעמינאַר: דאָס תּלמידות-מאַטעריאַל איז זייער אַ גיקליבנס. ס-זענען אויפגיקליבן געוואָרן די טאַלאַנטירטסטע קאַנדידאַטנס און אַ גרויסער טייל באַשטייט פון די וואָס האָבן שוין גילערנט אין ב"י. די תּלמידות קומען אויך פון אַלע עקן לאַנד, אַזוי געפינען זיך פון קאָנגרעס פּוילן 31, פון פּויליש-ליטע און קרעסן 26 און פון גאַליציע 31 תּלמידות. דער דר נג אָנצוקומען אין סעמינאַר איז זייער גרויס. דאָס ווײַזט די רעגיסטראַציע אויפן נײַעם קורס, וואָס הייבט זיך אָן אין חשון צ"ג וועלכע איז אויך כמעט שוין אָפּגישלאָסן. אָנגינומען צו ווערן אין סעמינאַר בעטן זיך אויך קאַנדידאַטנס מחוץ פּוילן, פון אַ רײַ לענדער באַקומען מיר אַזעלכע בקשות.

די פּעדאַגאָגישע אַרבעט אין סעמינאַר גייט מיט גרויס הצלחה. אין דאָצענטן-קאָלעגיום אַרבעט איצט ווידער פּראָפ. דר. ראָזנבוים און דער ניווא פונים למוד שטייגט כּסדר.

די צענטראַלע באַדויערט זייער וואָס ס-האָט נישט גיקענט זײַן הײַנטיקס יאָר קיין פאָרטבילדונגס-קורסן. ליידער האָט דאָס אבער נישט גיקענט געשען. פּשוט, צוליב דער שווערער אַרבעט בײַם פאַרענדיקן דעם סעמינאַר בנין און צוליבן דוחק אין פינאַנציעלע און פּעדאַגאָגישע כּוחות. איז דער פאָרטבילדונגס-קורס בשום אופן דאָסמאָל נישט מעגלעך געווען, די צענטראַלע האָט פאַראָרדנט פעריען פאַר אַלע שולן. לכל-הפּחות מוז יעדע לערערן האָבן 4 וואָכן זומער-פעריען, די ימים-טובים פעריען זענען פאַרקירצט געוואָרן נאָר אויף 2 וואָכן. אין דער צײַט פון די פעריען האָבן די לערערנס אָרגאַניזירט האַלב-קאָלאָניעס אונטער דער אָנפירונג פון עלטערע ב"י שילערנס און בנות-חברות. אַ ספּעציעל פּראָגראַם פאַר דער אַרבעט האָט צוגישיקט אין יעדן אָרט די צענטראַלע „בית יעקב".

בנוגע דעם אַלגימיינ׳ם מצב פון דער ב"י באַוועגונג: מיר זעען איין. אַז ס-מוז פאַרשטאַרקט ווערן אויף דער גאַנצער ליניע דער דיסציפּלין! די התחייבותן מוזן אויספירן אַזוי גוט די לערערנס ווי די פאַרוואַלטונגען דיסציפּלאַניש אין אַלע עניינים וואָס רירן אָן דעם קיום און די אַנטוויקלונג פון דער ב"י אַרבעט. שוין די לעצטע ל"ג בעומר אַקציע האָט געוויזן סימנים פון אַ פאַרבעסערונ: אין דעם פּרט. די אַרבעט אויף דעם געביט הייבט זיך ערשט אָן און מיר וועלן אונטערנעמען ענערגישע שריט, אַז ס-זאָל נישט אַרײַנוואַקסן אין אונדזער שול-באַוועגונג קיין דיסציפּלינלאָזקייט, וואָס נאָר דאָס איז עלול די גאַנצע באַוועגונג חלילה צו שעדיקן. אין די טעג פון עשרת ימי תּשובה, וועלן מיר אויך אײַנאָרדענען אין לאָדזש און אין וואַרשע קאָנפערענצן פון לערערנס מיט שול-פאַרוואַלטונגען, בכדי צו פאַרשטאַרקן און פאַרפעסטיקן די ווײַטערע אַרבעט. אַנטוויקלונג פון אונדזער שול-וועזן.

מיר גיבן זיך אויך אָפּ אַ דין-וחשבון פון דעם גרויסן ווערק, וואָס רופט זיך בית-יעקב-ליטעראַטור. די צענטראַלע שאַצט אָפּ דעם גרויסן באַטײַט פון דער נוצלעכער אַרבעט וואָס ס-טוט דער פאַרלאַג „בית יעקב". מיר פאַרשטיין די טובה פאַר אונדזער זאַך פונים פאַרשפּרייטן די ב"י ליטעראַטור פאַר אונדזערע שול-קינדער און יוגנט. די זשורנאַלן „בית יעקב" „קינדער גאָרטן" „פרישונקע בלימעלעך" מוזן אין יעדן אָרט ווי געהעריק פאַרשפּרייט ווערן. בקרוב וועלן מיר אַרויסגעבן אַ פּלאַן פון אַ מינימום-צאָל וואָס מוז דורך יעדער שול גינומען ווערן און דאָס וועט מיט דער גאַנצער שטרענגקייט מוזן דורכגיפירט ווערן!

בכלל נעמען מיר אונטער פאַרשידענע איניציאַטיוון צו שטאַרקן די ב"י באַוועגונג און לאָמיר האָפן, אַז נישט גקוקט אויף אַלע מניעות און שוו.ריקייטן וועלן מיר בעזר השם דערגרייכן אונדזער הייליקן ציל.

לעצטע התראה!

מיר וואָרנען די אַלע וואָס זענען אונדז שולדיק געלט, דאָס אויב זיי וועלן דאָס נישט ערלעדיקן, וועלן מיר פאַרעפנטלעכן זייערע נעמען

אַלס צושטערער פון בית-יעקב!

אַ וואָרט צו די שול־פּעריעס

(אַ בריוו צו עטלעכע קינדער פון יעדער בית־יעקב־שול)

פון **יהודא לייב אָרלעאַן**

ליבע קינדער! קענענדיק אייך פון דער ווייטנס מיט די קליינע פּעלערלעך אייערע, האָב איך באַשלאָסן, צום שלוס פון שול־יאָר, זיך צו ווענדן צו אייך מיט עטלעכע ווערטער. וואָס אַן־אמת איז מיר זייער שווער אייך צו מוסרן. איר זענט דאָך גאַנץ וואוילע קינדער, הלוואי אַף אַנדערע גיזאָגט אייער פירונג. וואָס קען מין דען צו אייך האָבן? אַ גאַנץ יאָר זיך גילערנט פּלייסיק. זיך אויפגיפירט ליטיש און ענדלעך באַקומין ניש־קשהדיקע אויסצייכינונגען. וואָס־זשע קאָן מין נאָך פון אייך פאַרלאַנגען? און פאַרט קלאַפּט מיר עפּעס דאָס האַרץ. פאַרט בין איך עפּעס אומרואיק וועגן אייך, פאַרט בין איך נישט אַזוי גלענצנדיק צופרידן. וואָס איז?

שוין עטלעכע יאָר גייט איר אין דער ב״י־שול. וואו איר לערנט אייך וויסן, וואָס איז יידישקייט. מיר ווייזן אייך די שיינקייט פון דער תורה, די פּרעכטיקייט פון אונדזער לעבן און די איידלסייט פון יידישע פרויען און מענער. פיל זאַכן פאַרשטייט איר שוין היינט. פיל זאַכן וועט איר ערשט פאַרשטיין, ווען איר וועט גרויס ווערן. צי איר פאַרשטייט יא אַלץ, צי איר פאַרשטייט נישט אַלץ, האָט איר דאָך במשך דער צייט זיך אַוודאי גיקאָנט איבערצייגן ווי גרויס ס־איז אונדזער מי אייך צו דערציען פאַר אמת־גוטע און פיינע מענטשן. אָבער צום דאָזיקן ציל פעלט נאָך אייך זייער פיל.

די לערערן לערנט אייך, דערציט אייך, וואָרנט אייך און ראָט אייך. איר פאָלגט איר עצה, פירט אייך לויט איר לערע, אָבער... נאָר אַזוי לאַנג ווי די לערערין איז מיט אייך. קומט איר נאָר אַ היים, גייט איר נאָר נישט אַ טאָג אין שול, רייסט מען נאָר איבער די לימודים אַף די פּעריעס און... ס־איז שוין נישט דאָס אייגינע.

מיר האָבן מיט אייך אַזוי לאַנג גילערנט און גימיינט — שוין גינוג. איר וועט שוין אַליין זיין די אויפזעערס איבער אייער פירונג. איר וועט זיך שוין אַליין נאָכקוקן און היטן זיך נישט עובר צו זיין אַף אַ וואָסער ס־איז דין — ליידער פּרוּווט איר נאָר נישט. איידער איר גייט עסן, זיך אַ פרעג צו טון: האָב איך שוין גידאַנקט דעם אייבערשטן פאַר זיין שפּייז? האָב איך שוין גימאַכט מיט כוונה ברכה?

אַ גאַנצן טאָג האָט איר גילעבט. ווער קאָן דאָס אָפּדאַנקען דעם בורא פאַר זיין גרויסן חסד. וואָס ער טוט מיט דעם מענטש איבער דעם טאָג. אַזוי פיל טראַמוואַיען, אַזוי פיל אויטאָמאָבילן, אַזוי פיל שרעקלעכע סכנות און איר זענט, ברוך השם, געבליבן לעבן, פריש און גיזונט. ווי אַזוי פאַרגעסט מען עס צו גיין זיך לייגן אָן אַ לויב דעם אייבערשטן דערפאַר?

מ־גייט זיך לייגן. די שטוב איז פינצטער. ס־איז נישטאָ קיין מענטש. וואָס זאָל איבער אייך וואַכן, ס־קאָן מיט אייך חלילה גי־שען דאָס גרעסטע אומגליק. ווי אַזוי בעט מען נישט פריער דעם בורא עולם אַף אַ גוטן און רואיקן שלאָף?

ס־איז היינט אַף דער וועלט אַ שרעקלעך אָרימקייט. מענטשן גייען אויס פון הונגער און נויט, אָן אַ שיעור דאגות האָבן די עלטערן, ביטער קומט אָן דאָס שטיקל פּרנסה, קוים וואָס מ־פאַרדינט דעם טאָג איבער צו לעבן — צי דאַרף מין נישט בעטן פאַר דעם גיזונט און כוח פון די עלטערן, זיי זאָלן קאָנען אַליין לעבן און אויך קענען דערהאַלטן די קינדער ביים לעבן?

ווער קאָן דען אויסרעכינען די צענדליקער זאַכן, אַף וואָס אַ מענטש און בפרט אַ ייד, דאַרף אַלץ בעטן ביים אייבערשטן? און דער עיקר, ווי אַזוי דאַרף מען בעטן? איר דאַוונט טאַקע. אָבער ווי אַזוי זעט אויס דאָס דאַוונען? אַ שפּרונג אַהער, אַ שפּרונג צוריק; אַ ווינק צו דער חברטע, אַ ווינק צו יענער חברטע; אַ פּרעפּל מיט די ליפּן, פונקט. ווי איר וואָלט עפּעס אונ

טער גישושקיט; אַ פלי דורך אַלע בלעטער פונים סידור, ווי מיט אַנ־אַעראָפּלאַן. הייסט עס גידאַוונט? הייסט דאָס גיבעטן ביים אייבערשטן, ביים דערבאַרמדיקן ג—ט?

ליבע קינדערלעך, איר זאָלט האָבן שכל, וואָלט איר, ווי איך פאַרשטיי, פּשוט זיך גידאַרפט אויסוויינען פאַר אונדזער פאָטער אין הימל, וויינען פאַר אים, ווי אַ קינד פאַר אַ מאַמען. וואָס האָבן מיר דען נישט פון אים? אַלץ גיט ער דאָך אונדז. ער גיט אונדז לעבן. ער גיט אונדז גיזונט. ער גיט אונדז עסן. ער גיט אונדז הלבשה — ער גיט דאָך אונדז אַלץ, וואָס מיר דאַרפן נאָר. ווי אַזוי־זשע קאָנט איר רוען און נישט אויסגיסן אייערע קינדעריש הערצעלעך פאַרן ליבן און זיסן טאַטן אין הימל, וואָס שפּייזט און האַלט אַף די גאַנצע וועלט מיט ליבשאַפט און רחמנות.

וואָס וויל ער דען פון אונדז? ער וויל נאָר יעדערער זאָל וויסן, אַז די וועלט איז נישט הפקר; יעדערער זאָל וויסן, אַז אַלץ באַקומט מין נאָר פון אים, אַז וועגן אַלעם דאַרף מען זיך ווענדן נאָר צו אים. אַז קיינער קאָן אונדז נישט העלפן, נאָר דער גיטרייער און האַרציקער פאָטער פון אַלע באַשעפענישן, פון אַלע מענטשן פון דער גאַנצער וועלט.

פאַרטראַכט אייך איבער דעם, הייבט אייך אָן אַליין נאָכקוקן, גיט אַליין אַף אייך אַכטונג בשעת איר גייט עסן, בשעת איר גייט שלאָפן, בשעת איר שטעלט אייך דאַוונען און איר וועט אייך זיכער פאַרשעמין פאַר זיך אַליין. איר וועט אייך אַוודאי פרעגן:

ווי אַזוי האָבן מיר עס אַליין ביז אַהער נישט באַמערקט?

הערט אייך צו צום טשוויטשערן פונים פייגעלע, דאָס טרעלן פונים קאַנאַריקל און צום גיזאַנג פון דער נאַכטיגאַל; קוקט אייך איין בשעת זיי טוען אָפּגעבן אַ דאַנק דעם אייבערשטן פאַר זייער באַשאַפונג, דערנערונג און לעבן — וויפל האַרציקייט, וויפל ערנטסקייט איז אין זייער דאָזיקער תפילה פאַראַן? דאָס איז זייער גיבעט, דאָס איז זייער לויב, דאָס איז זייער דאַנק. קיין שענערע שפּראַך האָבן זיי נישט. היינט, אַז דער אייבערשטער האָט דעם מענטש גישאָנקן אַזאַ מויל וואָס קאָן אַזוי שיין רעדן, אַזוי דייטלעך זיך אויסדריקן, באַהאַלט איר עס גאָר אַף נאַרישקייטן און אייערע תפילות זאָלן אויסזעען, ווי אַ לעכערלעך גיפּלאַפּלערײ?

ניין, ליבע קינדער. נאָך אַזוי פיל אינטערעסאַנטע לעקציעס וועגן תפילה, נאָך אַזוי פיל וואונדערלעכע דערציילונגען וועגן ערלעכע יידן, ווי אַזוי זיי האָבן גידאַוונט, האָט איר שוין גידאַרפט אַנדערש זיך אויפפירן האָט איר שוין גידאַרפט שענער זיך פאַרהאַלטן פאַר ג־ט נאָך דערצו בשעת דעם דאַוונען.

כ־גלייב אָבער, ליבע קינדער, אַז מ־דאַרף נאָר אייך דערמאַנען, מ־דאַרף נאָר איין אויפמערקזאַם מאַכן און איר אַליין וועט זוכן עצות, ווי אַזוי זיך צו בעסערן, ווי אַזוי דאָס צו פאַרריכטן.

• • •

יעצט האָב איך מיט אייך צו רעדן וועגן נאָך אַ זאַך, אויך אַ זייער וויכטיקע.

צי האָט איר שוין אַ מאָל זיך פאַרטראַכט איבער דעם, וואָס דער אייבערשטער פאַרלאַנגט פונים מענטש, ער זאָל אָפּהיטן די שיינקייט פון דער וועלט? איר קאָנט אייך גאָרנישט פאַרשטעלן, ווי שטאַרק די תורה פאָדערט פון אונדז מיט אירע מצוות, מ׳זאָל חלילה די וועלט נישט מיאוס מאַכן.

אַדרבה, גיט נאָ אַ קוק, ווי דער אייבערשטער האָט באַשאַפן די בערג און די טאָלן, די טרוקיניש און די וואַסערן, די פעלדער און די גערטנער, די וועלדער און די חיות, די פייגל און די בהמות — וויפל שיינקייט איז אין דעם אַלעם פאַראַן? יעדע זאַך האָט ער באַשאַפן אַף זיין שטייגער, יעדע זאַך דאַרף ברענגען

אַן־אַנדער נוצן אַף דער וועלט, יעדע זאַך דאַרף די וועלט באַשיינין, באַקריינין און באַפּוצן.

דאָס וואַסער גלאַנצט מיט זיין קלאָרקייט, דער הימל מיט זיין בלאָקייט, דאָס פעלד מיט זיין גרינקייט און די בלומין מיט זייערע פיל־פאַרביקע קאָלירן. דער העלפאַנט שטאָלצירט מיט זיין גרויסקייט, דער לייב מיט זיין שטאַרקייט, דער הירש מיט זיין פלינקייט. דאָס קאַנאַריקל מיט זיין טרעלן, די פּאַווע מיט אירע פעדערן. מיט וואָס שטאָלצירט דער מענטש? וואָס פאַרמאָגט ער, וואָס אַנדערע באַשעפענישן האָבן נישט? איז עס נישט זיין שכל, זיין פאַרשטאַנד, זיין קלוגשאַפט, וואָס קיין שום בריאה אַף דער וועלט באַזיצט עס נישט?

דער אייבערשטער האָט יעדן באַשעפעניש גישאָנקען אַנ־אַנדערע מתנה, וואָס קיינער אויסער אים האָט עס נישט. קומט מין אַף דער וועלט, דאַרף מין די דאָזיקע מתנה טייער האַלטן, דאַרף מין מיט איר די וועלט באַשיינין, דאַרף מין באַווייזן, ווי גרויס ס־איז דעם אייבערשטנס כוח. אַזוי פיל ברואים, יעדן באַזונדער אַנ־אַנדערע מתנה צו שענקן.

לערנט אונדז דעריבער דער אייבערשטער אין דער תורה, מ־זאָל די שיינקייט פון דער וועלט נישט אַוועק נעמען; מ־זאָל נישט אויסרייסן די שיינע בלום, מ־זאָל נישט ברעכן דעם נוצלעכן בוים און מ־זאָל פאַרדעקן דאָס נאַקיטע לייב פונים מענטש. אַז מ־וועט אונדז זעען אין גאַס מיט אונדזערע לייבער, וועט מין דאָך אַרויסווייזן אונדזער גלייכקייט צו די בהמות. מיר מוזן דאָך פאַרשטעלן דאָס לייב, כדי אונדזער גרויסקייט, אונדזער שיינקייט, אונדזער מתנה, זאָל מין דערזעען אין אונדזער שכל, אין אונדזער נשמה. דאָס און נאָר דאָס איז דאָך דער כבוד און די קרוין פונים מענטש.

וויפל צדיקים און צדקניות האָבן זייער לעבן־לאַנג דאָס לייב פאַר די אייגינע ווענט, אַפילו ווען קיינער איז נישט גיוועזן אין שטוב, נישט גיוויזן. אַ מענטש דאַרף זיך שעמין מיט זיין פלייִשיקייט. מיר דאַרפן דאָך צודעקן יעדעס איינציקע גליד, כדי מ־זאָל אין אונדז זעען די חכמה פון השי״ת מיטן באַשאַפן אונדזער קאָפּ, אונדזער שכל, אונדזער פאַרשטאַנד.

ווי מיאוס איז דאָס, ווען דער זומער קומט אָן און די מענטשן גייען אַרויס מיט נאַקיטע איברים און מיינין דערמיט זיך צו פאַרשענערן. זיי ווייזן דאָך נאָר דערמיט אַרויס זייער גראָבקייט, זייער בהמשקייט. וואָס נידעריקער ס־איז דער פאַרשטאַנד פונים מענטש, אַלץ נענטער האַלט ער זיך צו דער בהמה.

דער אייבערשטער צירט אויס די גאַנצע וועלט ביים אָנקום פונים פרילינג מיט פּרעכטיק־גרינע טעפּיכער, מיט קאָלירטע בלומין — און דער מענטש וויל זי גראָד אין דער זעלבער צייט פאַרמיאוסן מיט זיינע נאַקיטע גלידער. מ־רעט זיך איין, אַז מ־טוט עס צוליב דער היץ. דאָס איז נישט ריכטיק. אַ לייכטער שטאָף שטערט גאָר נישט אַזוי שטאַרק אין דער היץ און ווען יא, וואָס עפּעס דווקא די הענט מיט די פיס? יידישע קינדער דאַרפן זיך אָבער דערפון אָפּגיוואוינען. פּונקט ווי אַ יידיש יינגל קאָן אַ רגע נישט גיין אָן היטל, אַזוי דאַרף אַנ־אמת יידיש מיידל בשום אופן נישט קאָנען פאַרטראָגן קיין נאַקיטן איבער, ווער שמועסט נאָך אין דער גאַס און צווישן מענטשן.

שוין עטלעכע יאָר גייט איר אין בית־יעקב, פיל מאָל האָט איר שוין וועגן דעם גיהערט און ווי נאָר די זומער־זון שיינט אָף, פאַרגעסט איר אין אַלעם און גייט אַרויס אין גאַס נישט ווי יידישע קינדער.

איר פאַרענטפערט אייך, אַז איר האָט נישט קיין אַנדערע מלבושים. פאַר וואָס האָט איר אָבער נישט אַכטונג גיגעבן מ־זאָל אייך אַזעלכע מיאוסע מלבושים נישט מאַכן? דאַכט זיך, אַז במשך דער צייט פון אייער לערנין אין בית־יעקב, האָט מין אייך שוין גימאַכט נייע מלבושים.

נאָך מיאוסער איז, ווען איר פאַרשטעלט אייך מיט דער קליידונג אין דער שול, גייענדיק שפּאַצירן טראָגט איר אַנדערע קליידער, נישט יידישע. ס־קומט אויס, ווי איר האָט נאָר מורא פאַר דער לערערין. אַ שטייגער, ווי דאָרט וואו דאָרט ווי די לערערין איז נישטאָ זעט, חלילה אויך נישט דער אייבערשטער.

אַ ציטערניש, אַ שרעק האָט דאָך אַרומגיכאַפּט די גרעסטע צדיקים, בשעת זיי האָבן זיך דערמאָנט, אַז פאַרן אייבערשטן קאָן מין זיך נישט באַהאַלטן. צי ווייסט איר נישט, אַז דער וואָס האָט באַשאַפן די אויגן פאַרן מענטש, זעט מער, אָן אַ שיעור מער, ווי מיר פּשוטע ברואים?

ס־האַרץ צוגייט דאָך פאַר ווייטיק און צער, אַז איר זאָלט נאָך אַזוי פיל לערנין, גאָך אַזוי פיל מ׳ פאַרשטעלן זיך און אָפּנאַרן —

און וועמין אָפּנאַרן, אוי וועמין, דעם אייבערשטן? ליבע קינדער, ווי קאָנט איר דאָס? ווי וואָגט איר דאָס? ווי ווערט איר נישט דערציטערט, אַדורכלאָזנדיק אַזאַ ביזן גידאַנק?

אונדזער שול איז דאָך אַ הערלעכער גאָרטן מיט וואונדער־שיינע בלומין. יעדעס קינד שיינט דאָך אינים יידישן פאָלק מיט איר פרומקייט, ווי אַ פּרעכטיקער רויז. פאַרוואָס זאָלט איר עטלעכע קינדער ווערן ווי שטעכיקע דערנער, וואָס פאַרשטעלן דעם וועג צו די שמעקנדיקע בלומין? פאַרוואָס זאָל דער גוטער נאָמין פון דער שול, דער כבוד פון יידישקייט צוליב אייך פאַרשוועכט ווערן?

איר זענט דאָך באמת יידישע קינדער: איר ווילט דאָך באמת זיין באַוואוסטזיניק שטאָלצע יידישע טעכטער, פאַרוואָס־זשע זאָלט איר עס נישט זיין גאַנץ, אָן פעלערן, אָן דעפעקטן?

ס־גייט יעצט צו די פּעריעס. אַלע ווערט איר פריי. איר קאָנט טון, וואָס אייער האַרץ גלוסט. אָבער יעצט איז די רעכטע צייט, איר זאָלט אייך איבן אין יידישקייט, איר זאָלט ווערן לערער מיט זיך אַליין, אַכטונג געבן אַף זיך אַליין און קאָנטראָלירן אייערע אייגינע מעשים, צי זיי זענין גיפּאַסט צו דעם, וואָס איר האָט גילערנט אַ גאַנץ יאָר אין דער שול. ערשט דעמלט וועט אונדזער אַרביט זיין אָנגילייגט, ערשט דעמלט וועט מין קאָנין מיט אייך שטאָלצירן, ווי דער נביא זאָגט בשם השם: „ישראל אשר בך אתפּאר“. דאָס יידישע פאָלק, מיט וועמין איך שטאָלציר!

מחשבה־בליצן / פון **איש לוי**

אַ גילונגינער טויט...

דער ציוניזם לעבט און עקזיסטירט נאָר אַ דאַנק דעם פּריצייטיקן טויט פון זיין פירער טעאָדאָר הערצל. מ־קאָן זאָגן: אַלס גיטרייער מנהיג האָט הערצל פאַרשטאַנען צו שטאַרבן אין דער ריכטיקער צייט. וואָלט הערצל ווייטער גילעבט, וואָלט דער ציוניזם נאָך בחייו באַגראָבן גיוואָרן, וואָרן צו־קנאַפּע השגות און צו באַגרעניצטע ידיעות האָט הערצל פאַרמאָגט בנוגע יידנטום און יידישקייט. ווערנדיק שפּעטער גיצוואונגין עפּטערס זיך אָנצושטויסן אָן הארבע פּראָבלעמין, וואָלטן דעמלט זיינע אָנהענגער זיך אַנטוישט אין זייער מדריך און גימינערט דעם דרך־ארץ פאַר אים. די אידעע וואָלט ממילא שוין פאַרשוואונדן און פאַרלוירן פון לעבעדיקייט. אַז הערצל איז אָבער גישטאָרבן אין זיין בלי־צייט, האָט ער באַוויזן נאָך איבערצולאָזן די אָראַל אַרום זיין פּערזענלעכקייט און ציוניסטן האָבן שפּעטער גיקאָנט נעמין דעם נאָמין הערצל גאָר ווי אַ כשוף־וואָרט, אַלס פּראָפּאַגאַנדע צו גיווינען אָנהענגער פון זייער שטרעבן. אַזוי־אַזוי לעבט אָדער זשיפּעט־נאָך דער ציוניזם, אין גרעסטן חלק, אַ דאַנק דער נישט־צורינינער צוויבער־לעגענדע פון דעם אומפאַרשטענדלעכן טעאָדאָר הערצל...

אין פּנים פון גיפאַר פאַרשווינט דער שכל...

יעדעס מאָל, ווען איך קוק מיך צו נענטער צו דעם אייפער, וואָס עס באַמערקט זיך ביי דער יידישיסטישער אַרביט, בלייב איך שטיין אַ פאַרחידושטער ביז גאָר. דהיינו: ס־איז מיר קשה צו פאַרשטיין ווי־אַזוי פאַרט מענטשן מיט חוש און וויסן זאָלן מסכים זיין צו וועלן צוזאַמינקוועטשן דאָס גיגאַנטיש־יידישע אינים סדום־בעטל פון יידישיזם. ווי איז מעגלעך, בכלל, צו גיפונין אַ בריקל צווישן יענים הערהאַיש־נצחיותדיקן, הייליק־אוניווערסאַלן ספר און דעם ביליק־סנאָבישן זשורנאַליסטיש־וואָכנדיקן שרייב־נוסח?

האָט איינער שפּאַצירט, אַמאָל אין בלויזע רעמלעך פון ברילן, אָן די גלעזלעך און גאָר אַזוי־אַרום גיפּרוּווט קוקן אַף ג—טס וועלט.

— צי זענט איר משוגע? וואָס טראָגט איר עפּיס ברילן אָן גלעזלעך — פרעגט אים אַ פאַרבייגייער.

— איר זענט גיכער פאַרנאַרט! -- ענטפערט אים דער בעל־השפּאַקולן — נו און אַז כ־האָב פאַרלוירן די גלעזלעך, טאָ איז וואָס? דאַרף איך טאַקי לגמרי נישט טראָגן מער קיין ברילן אַף מיינע שוואַכע אויגן? היינט טראָג איך כאָטש די רעמלעך פון ברילן, אַלץ בעסער ווי גאָר נישט. פאַרשטייט איר שוין?

איז דען נישט אין גאַנצן ענלעך די נייע משכיליש־יידישיסטישע אידעאָלאָגיע צום שכלדיקן פאַרענטפערן זיך פון יענים, אַזוי קאַמיש־אָנגיקליידטן מאַן אין די ברילן־רעמלעך?

און אַז מ־האָט שוין איבעריסן פּולשטענדיק מיט דעם עבר; אַז מ־האָט שוין פּורק־עול גיוועזן פון יידישקייט־חובות און פאַרלייקנט דאָס ספּעציפיש־באַזונדערע פון ישראל, טאָ איז וואָס? דאַרף מין דאָך, לכל־הפּחות נאָך באַנוצן זיך מיט אַזאַלכע גלעזלעך־לויזע שפּאַקולן ווי הוילע שפּראַך־דקדוקים און מאַרק־פאָלקלאָר... ווע איז אָבער צו די דאָזיקע קראַנקע זע־חושים (און ווע צו זייער שכל), ווען זיי מיינין גיהאָלפן צו ווערן דורך אַזאַלכע־אַרט דעפעקטיווע ברילן...

עס פּאַסירט, בעת אַ שריפה, אַז די בעל ביתטע לויפט ראַטעווין, אין דער ענטשטאַנענער מהומה כאַפּט זי גראָד אַ שטאַרצל פון טאָפּ און טוליעט עס ביז צום האַרצן ביז צום צוריק־גיווינין דאָס באַוואוסטזיין, אין דער סכנה פאַרשווינדט דער שכל און ראַטעווין גלוסט זיך גראָד דאָס מינדערווערטיקע בעת דער חשובער פאַרמעג ווערט פאַרזען און פאַרוואָרלאָזט...

ווען די משכילים אָדער די נאַציאָנאַל־יידישיסטן האָבן גיפילט אונטערבאַוואוסטזיניק, לויט דער נקודה הישראלית, וואָס וואָרגט און דראָט פאַרבאַרגינישקייט, אַז זייער אויפפירונג און גידאַנקן־גאַנג איז גורם אַ פייער אינים אַלטן אוצרות־רייכן יידנטום, האָבן זיי אין קהלה גיזוכט כאַפּן עפּיס ראַטעווין. סכנה, אָבער פאַרטרייבט דאָס באַוואוסטזיין... אַזויערנאָך איז מעגלעך גיוואָרן, אַז זיי האָבן נישט גיוואָרפן זיך מציל־זיין דאָס וויכטיק־לדורותדיקע נאָר גראָד חפצים פון קלענערן חשיבות (די אַלטע משכילים האָבן עס גיטון מיט זייער אומגילומפּערטער העברעאַניע און אונדזער־צייטיקע נעא־משכילים מאַכן עס ווידער מיט־ן יידישיזם).

ווען זיי וואָלטן באַלד לכתחילה נישט פאַראורזאַכט די שריפה אָדער לפּחות פאַרשטאַנין לאחר־מעשה צו ראַטעווין דאָס מער־ווערטע און מער־נוצליכע וואָלטן זיי פאַרשטאַנין; צו ראַטעווין און שוינין, נישט בלויז די שפּראַכן פון פאָלק, נייערט זיין אייגנ׳נלעכן תוכן און באַזונדערן כאַראַקטער, וועלכע האָבן דאָך די דאָזיקע שפּראַכן גישאַפן און דערהאַלטן...

די שבת־דיקע וועלט

פון יעקב לאַנדא (לויט פראַנץ ראָזנצווייג).

דריי שטערנס באַלייכטן דעם יידישן הימל: די באַשאַפונג פון הימל און ערד, די אַנטפּלעקונג פון ג—טס תורה, די דערלייזונג פון דער וועלט. דאָס זענען די דריי עיקר־אמתן, אויף וועלכע ס-איז אויפגיבויט דער בנין פונים יידנטום. די אמונה אין בריאת שמים וארץ דורך אַ באַשעפער, וואָס זיין מאַכט האט נישט קיין גרעניץ, וואָס איז גיווען איידער די וועלט איז גיוואָרן גישאַפן און וואָס וועט זיין נאָך דעם אונטערגאַנג פון דער וועלט וואָס טראָגט די געגנווערטיקע וועלט מיט זיין אויסשפּרוך, אט דאָס איז דער ערשטער אמת פון דער תורה. דער דאָזיקער אמת האט גיטראָפן די יידישע וועלט, וואָס האט גיטאַפּט אין דער פינצטערניש פון די נאַטור־כחות, נישט ווייסנדיק נישט איין, נישט אויס, ווי אַ בליץ פונים מעטאַפיזישן הימל. מיט איינמאָל האט זיך פאַרן מענטש אַנטפּלעקט די וועלט אין איר ענדלעכקייט, אין איר באַגרעניצקייט און איר באַשאַפנקייט. מיט איינמאָל איז אויך דעם מענטשן קלאָר גיוואָרן זיין באַציאונג צו זיין באַשעפער איבער זיין פאַרבונדקייט מיט דער נאַטור. מ-קאָן זאָגן, אַז די וואָרהייט פון דער באַשאַפונג פון הימל און ערד האט ערשט דעם מענטשן גיגעבן זיין באַוואוסטזיין, זיין אינערלעכן כוח און זיין רצון צו לעבן אַ באַוואוסט לעבן: דורך איר ערשט איז גישאַפן גיוואָרן דער מעטאַפיזישער באַזיס פאַרן מענטשלעכן לעבן איבערהויפּט און מיט איר האט זיך אָנגיהויבן יעדע עטישע אַנטוויקלונג אין דער מענטשהייט.

פרייטאָג אויף דער נאַכט. ווען דער ייד גייט אַריין אין זיין אייגנע וועלט. אין די וועלט פונים שבת. וואָס סימבאַליזירט די וועלט פון די יידישע וואָרהייטן בכלל, הייבט ער אָן צו זינגען אַ הימן לכבוד דער באַשאַפונג פון הימל און ערד. דו האסט גיהייליקט דעם זיבעטן טאָג פון פאַרטיק-ווערן פון הימל און ערד, גיבענטשט האסטו אים מער פאַר אַלע טעג, גיהייליקט האָסטו אים מער פאַר אַלע צייטן...” פרייטיק אויף דער נאַכט פילט זיך אויך דער ייד ווי אויפסניי גישאַפן, ער שפּירט אין זיך אַליין די באַשאַפונג פון הימל און ערד און די נשמה זיינע טוט אויפציטערן פאַר פרייד און גליק. קומידיק אַהיים פון דער שול באַגריסט דער ייד מיט אינערלעכער התלהבות דעם קיניג פון אַלע קיניגן, דעם באַשעפער פון אַלע וועלטן מיט זיינע מלאכים, וואָס האבן אים באַגלייט אין די שבתדיקע וועלט אַריין. „פרידן מיט אייך איר דינער-מלאכים פונים קיניג פון אַלע קיניגן!..” פרידן האט איר גיבראַכט אין מיין שטוב, פרידן אין מיין האַרץ. פרידן אין מיין נשמה, אַ נייע וועלט האט איר מיר גישענקט, שבת הייסט זי און טראָגט אויף זיך דעם צייכן פון בריאת שמים וארץ.

די באַשאַפונג פון הימל און ערד דורך אַ באַשעפער פירט אום־באַדינג צו ג—טס אַנטפּלעקונג פאַר די מענטשהייט, וואָס זוכט דעם זין פונים באַשאַפנים לעבן, זיין צוועק און זיין ציל. דער באַשאַפער פון הימל און ערד און אירע גיזעצן שאַפט אויך די גיזעצן פאַרן מענטשלעכן לעבן און אין דער פאַרוויקלעכונג פון אט די דאָזיקע גיזעצן זעט דער מענטש זיין לעבן-אויפגאַבע. דורך דער אַנטפּלעקונג פונים באַשעפער צו זיינע באַשעפינישן אין די גיזעצן פון יושר און גירעכטיקייט, אין די וועגן פון חסד און רחמים, באַקומט די באַשאַפונג פון הימל און ערד ערשט איר אור־זין, איר גישטאַלט און איר האַרמאָניע. אויפגילייכט האט דער צווייטער שטערן אויפן הימל פון דער מענטשהייט ביים באַרג סיני, וואו ג—טס וואָרט איז אַראָפּגינידערט צו זיין פאָלק אונטערן פייער פון דונער און בליץ און גימאַכט אויפציטערן די גאַנצע בריאה. אויף דעם מעטאַפיזישן באַזיס פון דער באַשאַפונג פון הימל און ערד האט זיך אויפגיבויט די וועלט פון ג—טס אַנטפּלעקונג. אויפן פעסטן פונדאַמענט פון דער באַשאַפונג פון הימל און ערד שטייען ג—טס שטיינערנע לוחות אַלס אייביק עטישער יסוד פאַר דער גאַנצע מענטשהייט, אַלס איר וועג און ציל. שבת ביי טאָג, ווען דער ייד גיפינט זיך שוין אין זיין אייגנער וועלט, אין דער וועלט פונים שבת, וואָס פאַראייניקט אין זיך די ג—טלעכע וואָרהייטן פון דער באַשאַפונג און אַנטפּלעקונג, הייבט ער אָן צו זינגען אַ לויב-גיזאַנג לכבוד ג—טס אַנטפּלעקונג אויפן באַרג סיני. „פרייען זאָל זיך משה מיט זיין גישענק. וואָרום גירופן האסטו אים — גיטרייער קנעכט, אויף זיין קאָפּ האָסטו גילייגט אַ קרוין פון פראַכט, בעת ער איז גישטאַנען פאַר דיר אויפן באַרג סיני און די צוויי לוחות אין זיין האַנט...” שבת ביי טאָג פילט דער ייד דורך די אָפּהיטונג פונים שבת ווי ג—ט האט זיך אַנטפּלעקט אויפן באַרג סיני. „די אָפּהיטונג פונים שבת אין זיין האַנט און אַזוי שטייט גישריבן אין דיין תורה...” אָפּהיטונג, דאָס איז שוין גיזעץ. אינים שבת דערגייט דער ייד ביז צום סוד פונים לעבן, ער פילט זיין אויפגאַבע, דעם צוועק פון זיין לעבן: „אַ גיטרייער קנעכט צו זיין צום באַשעפער און אין דער דאָזיקער קנעכטשאַפט זיך צו פילן פריי, גליקלעך און צופרידן. די אַנטפּלעקונג פון ג—ט, דעם באַשעפער פון הימל און ערד, קען נאָר איין ציל: די דערלייזונג פון דער וועלט און פון דער מענטשהייט. וואלט די מענטשהייט פאַרלוירן די דאָזיקע אמונה אָן דער דערלייזונג פון דער וועלט, וואלט זי לאַנג שוין פאַרפאַלן גיוואָרן פון יאוש און פאַרצווייפלונג. נאָר דער שטאַרקער גלויבן אין דער ענדלעכער גאולה, וואָס ג—טס אַנטפּלעקונג האט פאַרפלאַנצט אין די הערצער פון די מענטשן. נאָר די בענקינישן צו אט דער דאָזיקער גאולה, וואָס טליעט אין דער מענטשהייט, זיי אַליין זענען די טרייבנדע כוחות אין דער אַנטוויקלונג פון דער קולטור, זיי אַליין האַלטן צוזאַמען די וועלט. דער באַשעפער פון הימל און ערד און דער אַנטפּלעקער פונים לעבן-געזעץ איז אויך דער דערלייזער פון דער וועלט און דער מענטשהייט. ער איז איינער, אָבער זיין נאָמען איז אין דער וועלט נאָך נישט באַקאַנט אַלס באַשעפער און אַנטפּלעקער און דערלייזער אין איינים. נאָר דאָס יידישע פאָלק האט שוין דערקענט זיין נאָמען אין דער וועלט און נאָר ווען ג—ט וועט אָנערקענט זיין אַלס מלך איבער די גאַנצע וועלט, דעמאָלט וועט ער זיין איינער און זיין נאָמען וועט זיין איינער. און דאָס איז דער ציל פון דער דערלייזונג פון דער מענטשהייט.

שבת פאַר נאַכט. בעת דער ייד גיפינט זיך שוין היימיש אין זיין אייגענער וועלט. בעת ער האט שוין אַדורכגימאַכט די צוויי עטאַפּן פון בריאה און התגלות. כאַפּן אים אָן די בענקינישן צו דער גאולה, צו דער ענדלעכער דערלייזונג פון דער מענטשהייט. גיפינענדיק זיך אין דעם היכל פון ברענענדיקע געגועים צו דערלעבן די הערלעכקייט פון ג—ט אויף דער וועלט, גייט זיין נשמה אויס אין אַ לויב-גיזאַנג לכבוד דער דערלייזונג פון דער מענטשהייט „דו ביזט איינער און דיין נאָמען איז איינער און ווער איז ווי דיין פאָלק ישראל, איין פאָלק אויף דער וועלט, די פּראַכט פון גרויסקייט און די קרוין פון הילף, אַ טאָג פון רו און פון הייליקייט האסטו גישענקט דיין פאָלק...” שבת פאַר נאַכט זעט דער ייד זיין גאַנצע וועלט, פון אָנהויב ביז צום ענד און אין דער דאָזיקער וועלט שפּיגלט זיך אָפּ די גאַנצע גישיכטע פון דער מענטשהייט.

אַזוי באַגלייטן דעם ייד אין זיין שבתדיקע וועלט דריי שטערנס פון גרויסן פאָרמאַט: די שטערינס פון באַשאַפונג פון הימל און ערד, אַנטפּלעקונג פון ג—טס תורה און דערלייזונג פון דער וועלט און אונטער דעם פייער־פלאַקער פון דער הבדלה ווערט די שבת־דיקע וועלט אַרויסבאַגלייט אין די אַלגימיינע וועלט מיטן ערד־באַצווינגנדן כאָר-גיזאַנג:

„אליהו דער נביא, אליהו דער תשבי. שנעל קום צו אונדז, שנעל־...”

די ווילנער אָרטאָגראַ־פישע קאָנפערענץ *)

פון שב״ן

די אָרטאָגראַפישע קאָנפערענץ פונים ייוו״א האט אָנגינומען דעם „באַלשיוויסטישן” פּרינציפּ ביים אויסלייגן די יידישע ווערטער פונים לשון קודשן אָפּשטאַם: זיי דאַרפן אָנווערן זייער היסטאָרישן אויס־לייג און אונטערגיוואָרפן ווערן די זעלבע כללים ווי אַלע אַנדערע עלימענטן אין יידיש.

ס-איז נישט קיין חידוש, וואָס ס-איז גיקומען צונ-אַזאַ החלטה. דאָס רוב שטימען איז נישט גיווען זייער גרויס. אָבער דאָס אויסגיהאַלטנקייט פון זייער שיטה האט זיי גיהאָלפן. וואָרן דער מיעוט האט אין תוך אַריין נאָר פּראַקטישע אָדער אַפילו טאַקטישע טעמים, וואָס ער האַלט זיך ביים אַלטן אויסלייג.

ס-איז אָבער יאָ אַ חידוש, אַז אַן-אָרטאָדאָקסישע רעדאַקציע שיקט אַ דעלעגאַט אף דער דאָזיקער קאָנפערענץ. זי האט דאָך גימוזט קענען די פּסיכאָלאָגיע פונים ייוו״א. זי האט שוין גימוזט וויסן, אַז אויך אויסלייג האט צו טון מיט וועלט־השקפה. זי האט זיך נישט פּשוט גיטאָרט לאָזן איינרעדן פון די לינקע, (אַזוינע, וואָס האַלטן באמת אַזוי), אַז אויסלייג איז אַ ריין וויסנשאַפטלעכע אָדער פּראַקטישע זאַך. זי האט זיך מער גימוזט באַקלערן, ווייל מיר האבן שוין גילאָזט הערן אונדזער קול.

און אַצינד שטייט זי און שרייט: „נצחון פון עם-הארצות!” אָבער דאָס איז נישט אמת. קודם כל אין פּרינציפּ. וואָרן אויסלייג קומט נישט צו עם־ארצות. מע קען גוט אויסלייגן און זיין אַן-עם-ארץ, און אַפילו פאַרקערט קען זיך אויך אַמאָל [illegible]. און צווייטנס פאַקטיש, די מענטשן, וואָס האבן אָנגינומען יענע החלטה, זענען דאָך נישט אַלע עם־ארצים. און אויב מע רעט וועגן אייראָפּעאיש גיבילדעטע, זענען אוודאי און אוודאי פאַראַן אַזוינע צווישן זיי און צווישן די, וואָס ווען להבא שרייבן מיטן נייעם אויסלייג.

יענער צד וויל טיפער פאַרשטייען די זאַך און גיפינט די „אידעאָלאָגיע פון עם־ארצות”. אָבער דאָס איז אויך נישט גינוג. דאָס קען אויך נישט אַרויס־פירן די השגה פון עם־ארצות מידי פשוטה.

די זאַך איז אַזוי: ביי די לינקע איז נישטאָ דער פּרינציפּ פון טראַדיציע. איז נישטאָ קיין סיבה, וואָס זאָל זיי שטערן משנה צו זיין אַלטע זאַכן, סיידן אַמאָל פּראַקטישע טעמים. און אַ טייל צווישן זיי וויל פשוט אויסמעקן יעדן זכר פונים עבר, דאָס איז טאַקי אמת און דאָס האט יענע רעדאַקציע אויך פאַרשטאַנען.

אָבער דאָס איז נישט דער עיקר.

מע וואַרפט דער קאָנפערענץ אויף נישט-וויסנשאַפט-לעכקייט? דאָס איז אַ גרויסער טעות אין פּרינציפּ, און אַ שטות דערצו. ווייל דאָרטן זענען דאָך גיווען פילאָלאָגן. ס-איז אַ טעות, ווייל אין אויסלייג זענען פאַראַן עטלעכע יסודות, און נאָר איינער פון זיי האט אַ שייכות צו וויסנשאַפט, דער פאָנעטישער. אָבער ווי אַזוי מע לייגט אויס, אַפילו אפן פאָנעטישן יסוד, דאָס איז שוין גאָר עפּיס אַנדערש. דאָ זענען

*) צוליב טעכנישע סבות איז דאָס אַרטיקל נישט גיווען גי־דרוקט אין יידיש-נומער.

בעלז

פון שמואל נאַדלער.

שַבָּת בײַטאָג

ס־איז שוין באַלד האַלבער טאָג און אין דעם רַבינס בֵּית־מִדרש
גרייט מען זיך דאַווענען שַחרית און מ-איז נאָך מַעבִיר די סִדרה.
אָנגיטון די טַלֵיתִים, איז ווי גיוויינלעך אָן שְהִיוּת
אָפּגידאַוונט און גיטיילט מיט אַ הויכן „יַעמוד” די עַליות,
שאָקלט אַ רַבל אַ חָשוּבס ביים מִזְרָח זיך היציק-צותפּלהיט
מיט האַרץ-פלאַטער: ס־קען נאָך דער גַבַּאי פאַרזען אים חָלילה...
אָפּגילייענט...— אַ גוטער בַּעל־מוסף ר׳ זַלמן, אַ שוואַכער נאָר נעבעך...
אָפּגיפּטרט דעם אייגינים טשאַלנט און ווידער צום רַבין. — — —

ב

און ביים רַבינס טיש איז דער רַעש שוין אויף אַלע כֵּלים.
מ־האַלט ביי די פיש, פון זיי וועט מען שִירַיים די שוחטים נאָר טיילן,
לויפן גַבָּאים, און קולות: נו, לאָז דורך, די טיר, נו, פאַרמאַך-זשע!
קומט אַ פאַרשפּעטיקטער אָן: אַבי — סאָפּיט ער — אונטער איין דאָך שוין!
שטופּט ער זיך ביז דער „פּוילישער באַנק” *) צו, נאָר איר פאַרענטשע
איז שוין פאַרכאַפּט, אָנגישטאָפּט, ווי מיט פליגן, קעפּ אויף קעפּ מענטשן.
— היי, וואָס מער קָרבות צום קוואַל פונם חַיות, — ברענט דאָס באַגערן —
עסן ניבענטשע שִירַיים, תורה גילייטערטע הערן.

איז מען מְקַנא רַבָּנים, וואָס זיצן ביים טיש בְּהַרחָבה,
זון די וואָס שטייען אויף פענצטער-וויטרינס און קוקן דעם רַב אָן;
אונטערן טיש איז דאָס יונגוואַרג זיך קונה מָקום בִּנהוג
און אויפן טיש גייען אום אין די ווייסע זאַקן גַבָּאים,
רופן די חשובים אַרויס, אין גידעכטע [illegible] [illegible]
און דערלאַנגען זיי שִרַיים, און וואַלד פון הענט אויסגישטרעקטע;
עסט מען ס-הייסע פלייש, פעטן קוגל אין [illegible]
און מיטן טַעם גַן עֵדן קוויקט זיך די נְשָמָה יְתֵירה.

שאַ! נו, שטיל דאָרט! ווער רודעט? שאַ, שאַ! דער רַבי זאָגט תורה.
האַלט איין יעדער דער אָטעם, [illegible] מען אויף מויל און אויערן.
הערט ווי אָפּגיטייט פּלוצים דער רַעש, דאָס זשומען און שאַרכן:
אַלץ פאַרשטיינערט, מגולגל אין איין אויער פון שווייגן און האָרכן.
זעט נישט דער ברייטער עולם. אַ [illegible], דערשטיקטער,
„אים”, נאָר פון דעם אָרט, וואו [illegible] זיצט אויף זיין שטול אַ צוּאָוויגטער
ציט זיך אַ פּאַס פון זייד באַפּוצט [illegible] בלאַנקע
און פּערל־שיינין פון וועלטן-קלעטערו[illegible] [illegible].

תּורה... דו שוועבסט אַ רֶגע [illegible] די עוֹלָמות עליונים...
באַלד אַלץ ווי פריער, אַ רַעש: בענטשן, מַיִם אַחרוֹנים — — —
לאָזן אַנדערע רעדן און פרעדיקן יִראַת שָמַים:
דאָ טרינקט-מען יִראה מיט משקה, מ־עסט קדושה מיט די שִירַיים
אין מיט התחַברוּת צו [illegible] ישראל און טאָמער ס־איז ווייניק:
האָט מען דיר חסידות [illegible] אין די ריפּן און תורה אין ביינער,
אַז יעדעס אֵבר טוט ווי [illegible] [illegible] וועסטו נאָך פילן:
ס-איז גיהייליקט דיין גוף אין דער [illegible] [illegible] טבילה.

אַ מַעשה מיט אַ קיגל

ענג איז ביי מעכאַלע שענקער, און אַלע ווינקעלעך טרינקט מען
מעד און ביר מיט פּאַסאַליעס, און אַרביס גיפעפּערטן שלינגט מען;
וואו צו זיצן? פּאַטעלן לאָזן זיך זוכן עַשָון!
אונדז איז אַ קופּערט – אַ מַלכות, אַ בעט, אַ קימאַז - אַן הַרחָבה!
שרייט בערטשי ראַוור (אַן עָני מטופּל, נאָר תָמיד בְּשִמחה,
ציט פון שַדכָנות חִיוּנה און האַלט זיך אויף משקה אַ מומחה):

*) אַזוי ווערט אָנגירופן אין בעלז די באַנק ביים רבינס טיש מיט טרעפּ פאַר דעם שטייענדיקן עולם.

— העי, ר' מעכעלע זאָגט נאר, וואו איז דער בַּעל־שֶמישר קיגל ?
און ער דערציילט דערוויַל, און מ-הערט אויס עִגול בְּתוֹך עִגוּל :

— פון ר' לייב שָׂרה-ס גיהערט מִן הַסְתָם ? אַ נְשָׁמה קדושה!
יעדעס וואָרט פון זײַן מויל, איר ווייסט דאך, איז ווי תורַת משה.
אײַנמאָל בײַם טיש שַבּת ווײַזט ער דעם קיגל : זײַן סוד קען נישט קיינער,
חוץ דער בַּעל־שם-טוב הַקָדוש, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ.
הייסט ער אַמאָל, אין אַ פראסטן מיטוואך, מיט שמאַלץ און מיט קאַשע
מאכן אַ קיגל ; מאַכט מען. פאַרצײַטנס! מ-פרעגט נישט קיין קשיותו
(נישט ווי היינטיקע דורות, בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים,
נאר מ-דרייט מיט דער נאָז : אייסעך, גיי דערצייל עס דער באָבין !)

זיצט זיך אַזוי דער בַּעל שֵם אום מיטוואך און פּראַוויט די סעודה.
נאר מ־ועט עס בְּחוּש : שווערע בינט ער צירופים, יחודים,
האַלט אַזש די אויגן פארמאַכט און ס־בּרענט אַ פארכט אויף זײַן פנים ;
פלוצים — אַ ייִד פאַלט ארײַן, און ווייַנט און כליפּיט סַכָּנוֹת :
— ראַטעוועט, הייליקער צַדיק ! מײַן טאכטער איז אַ מַקְשָׁה לֵילֵד...
גיט אים דער בעש"ט שִירַיִים פון קיגל מיט אין זײַן פאַטשיילע ;
באַלד קומט צולויפן דער ייִד : דאָס קינד איז גיבוירן צו מַזָל !
שמייכלט אויף דער בַּעל־שֵם : ניש-קשה איז אויך עוֹלָם הַזֶה...

נאך אַ גלעזל, ר' מעכל, ס-דײַן מעֶד הײַנט לְעֵילָא וּלְעֵילָא ! —
טיילט דער בַּעל־שֵם אויס דעם איבּריקן קיגל און הייבּט אָן דערציילן ;
איז זיך אויפן עולם העֶליון גיזוען אַ נְשָׁמה טְהוֹרה.
רופט זי צו קודשא-בּרִיך־הוּא און הייסט איר זאָל ווערן גיבוירן ;
— ווי איז מיר, טאַטע, כ-בּין אַזוי ריין דאך — קלאָגט די נְשָׁמה —
כ-וועל דאך פאַרבּרודיקן דארט מיך, זעֶ, ווי יענץ וועלטל איז טָמֵא,
מֵילא אום שַבּת... אבּער — נאָך דער הַבְדָלה, נאָך גוט-וואָך...
האָבּ איך גימוזט עס איר ווײַזן : מ-קען מַעֲלה-זײַן אויכט אַ מיטוואך.

אַזוי האט דערציילט ר' לייב שָׂרה-ס, און אַלע זעֶען און טראַכטן,
אַז די נְשָׁמה וואָס האט נישט גיוואָלט אַראָפּ אין עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן
איז ער אַליין... און איצט, אַ־קַל וָחוֹמֶר, ר' מעכל,
מַה דאך אים פראסטן מיטוואך איז קיגל אַזאַ גרויסע מְסֻכָּתא,
כָּל־שֶכֵּן נאך הײַנט שַבּת-קודש... נאר ס-שטייט אויפן טיש שוין דער קיגל
און בּעֶר׳טשי ראָווער צושנייַט אים און טיילט אויס דעם עִגוּל בְּתוֹך עִגוּל,
זאָגט אַ ווערטל און ווידער : לְחַיִים ! דערהויבּינע טרינקט מען
מעֶד און בּיר מיט פאַסאָליעס, און אַרבּיס גיפעפערטן שלינגט מען...

שָלש סעודות

נייגט זיך דער טאָג צו שקיעה... די טויערן פונים גֵיהִנוֹם
עפינין זיך ווידער אין מַעֲרִב, באַלד וועט מען די רְשָׁעים דארט בּרענגען ;
און אין בֵּית מִדרש און ווינקלען שלײַכן זיך שאָטנס : אַ וַדאַי
נְשָׁמות וואָס זוכן אַ תִּקוּן, נאַקעטע און נַע-וְנָדע...
גיט ווער אַ קרעכץ אַ טיפן, בּרומט ווער אַ שטילינקן נִגוּן,
שעפּטשעט ווער בָּרְכִי נַפְשִׁי, ווער גלאַט האט פאַרטראַכט זיך, פאַרשוויגן...
וועבּט פונים דְבוֹר זיך אויס אַ פָּרוֹכֶת, גיהאַפּט מיט מַחְשָׁבָה,
שטוט עס אָן שַבּת, וואָס שייט, און קומט פאַרן כִּסֵא הַכָּבוֹד...

תָּא חֲזִי... וואָס איז דען אימשטיינסגיזאָגט, אונדזער לעֶבּן ?
שײַך צו זאָגן אַ לעֶבּן... נאר וואָס ס-האט ג—ט עס גיגעֶבּן...
אַט זעקס טעֶג פון דער וואך שטיין אין קראָם צי בײַם וואַרשטאַט פאַראומערט,
ווינטער אין קעלט און אין נעץ און אין נודנע היצן פון זומער,
שפּײַזן דרויבּאַלעך קינדער, זארגן אויף נַדן דעם מיידל,
צָרות פון ווייַבּ און זין, קריגערייַ מיט דער שנור, מיטן איידים,
אוי, און די תָּמִיד פאַרשטעֶרטע שַבָּתים און יָמִים-טוֹבִים!
און ס-רופט די עֶרד ד-אַלטע בּיינער... און מ-טוליט זיך נעֶנטער צום אויוון...

בְּנֵי הֵיכְלָא דִכְסִיפִין... בּענקין די זין פונים הֵיכָל :
קיניגין, דו האסט אַזויפיל ליכט גישענקט אונדזער שֵׂכֶל,

פאראַן אַן אַ שיעור. מע קען דאָס זעלבע וואָרט פון לשון-קודשן אָפּשטאַם אויסלייגן אפן באַלשעוויסטישן אופן און אף אונדזער אופן, און ביידע מאָל וועט עס הייסן אויסגילייגט פאנעטיש.

די עטלעכע ארטאדאקסישע מתנגדים פון אינדוז-אויסלייג רעדן זיך אײַן, אַז ס־איז מעגלעך אַ בשותפותדיקע אַרבּיט מיט די לינקע. און אַצינד זעֶנין זיי ברוגז, אַז יענע ווייזן בּולט ארויס מיט מעשים, אַז ס-איז טאַקי נישט מעגלעך.

אינטערעסאַנט איז די ידיעה: „ה' קלמַנאוויטש, איינער פון די ערנצטע פארשער פון דער יידישער שפראך האט גימאַכט אַ פאַרשלאַג, וועלכער האט באמבאַבּסטיש [דער שרייבּער מיינט אַ פנים : ווי אַ באמבּע] גיווירקט. פאַר דער ארטאדאקסיע איז זיין פארשלאַג זייער כאַראַקטעריסטיש און בּעלערנד, ער בּעשטעט נעמליך אין פאלגענדעם: די ייוו"א-קאנפערענץ אַקעפּטירט *) דעם נייעם אויסלייג פון ארטאַדאקסישן [דאָס איז אַ פנים נישט קלמנאוויטשנס, נאר דעם שרייבּערס ווארט] גילערנטן און פילאלאג ד"ר ש. בּירנבּוים, אַלס אַ בּאַזע פאַר דער פעראיינהייטלעכונג פון דעם יידישן אויסלייג, זעלבּסטפערשטענדליך, אַז ער ווערט פאַרשריגן אַלס „פרומאַק" און זיין פארשלאַג ווערט אפילו ניט גישטעלט צום אָפּשטימונג.

ער איז אומזיסט פאַרשריגן גיווארן. ער האט אַוודאי נישט גיוואלט האבּן קיין „פרומין" אויסלייג. ער האט אַ פנים נאר גיוואלט אָננעמען די פאנעטישע יסודית פונים דערמאנטן אויסלייג, ווייל די לינקע פילאלאגן זענין מודה, אַז זיי זענין גוטע. און דער עולם האט זיך אין תוך אַריין אומזיסט גישראקן. וואָרן אונדזערע פאנעטישע יסודות וואלטן זיך גיקענט צונויפבינדן, אַפילו מיטן באלשעוויסטישן אויסלייג אויך. נאר זיי קענין דאך אַרגע נישט קלערן וועגן עפּיס אַ שייכות צו טראַדיציע.

הלוואי, די ווילנער קאנפערענץ זאל אויפעפינין די אויגן בּיי די עטלעכע פרומע שרייבּער, וואָס שטייען נאך שטאָל און אייזן פאַרן אַלטן אדער נייעם משׂכּילישן אויסלייג.

*) אונטערגישטראכן אין אריגינאַל.

אשכנזים און ספרדים

גוֹיאישע גילערנטע, אַז זיי פלעגן וועלן מבזה זיין אין זייערע כתבים און מאמרים דאָס רוב מנין און רוב בנין פונים יידישן פאלק, די אַשכנזישע יידן, דאָס הייסט דעם גרויסן יידישן מַקור אין די מזרח-אייראפעאישע לענדער און די מזרח-יידישע קיבוצים אין מיטל-אייראפע און מעבר לים, סיי אין אַמעריקע, סיי אין ארץ-ישראל, פלעגן זיי הייבּן דעם ספרדישן טייל פון אונדזער פאלק, אויסרעכינין די מעלות פון די „שפאַניאלן", זייער גרויסן ייחוס, זייער אצילות, זייער שיין התנהגות אין די בתי-תפילה און זייער „אמתע" און באַחנטע הברה פון לשון-קודש. דאָס האבּן, ווי געזאָגט, די גויאישע „גוטע-פריינט" פון אונדזערע שפאַניאלישע ברידער נאר גיטוען כּדי אונדז, דאָס הייסט במעט, דעם גאַנצן לעבּידיקן כלל-ישראל צו קענין בעסער באַשיטן מיט דער נידעריקסטער שנאה, מיט בּילבּולים.

און אַלע מיאוסקייטן, וואָס זייער עמלקישער מוח האט נאר גיקענט אף אונדז אויסטראכטן.

„אונדזערע" גילערנטע באמקין דאך אַלץ נאָך, וואָס סע קומט פון יענער זייט, האבּן זיי אין דעם פרט אויך נאָכגישאקלט מיט זייערע פוסטע מוחות און אומיטום צווישן די „חכמי ישראל" האט מען כּסדר גיהערט די גויאישע פזמונים, אַז די „שפאַניאלן" זענין דער סולת פון יידישן פאלק, דער אמתער ייחוס, די אמתע בּני אַברהם, יצחק ויעקב, די אמתע אַריסטאקראַטן פון עם ישראל און מיר אַשכּנזים זענין אַ מין ערב רב און דאָס פסולת. אונדזערע מנהגים פאַרדרייטע. אונדזערע ניגונים פרעמדע, אונדזער הלבשה אַ מיאוסע, אונדזער הברה אַ צוקאַליטשטע, אונדזער לשון פאַרדרייט, פרעמד, מיאוס, צוקאַליטשט, גאַר קיין לשון נישט וכדומה וכדומה.

די דאזיקע „חוק-ולא-יעבורס" האבּן אַפילו אונדזערע נאציאנאַליסטן, די ציונים, אַריבּערגינומין אין זייער שולחן ערוך צוזאַמין מיט נאך אַ סך ירושה-זאכן, וואָס זיי האבּן גיירשנט בּיי זייערע רבּיס, די מתבוללים. זיי האבּן אויך גיפסקנט, אַז דאָס אמת-„נאַציאנאַלע" האבּן זיי, די ספרדים, זיי זענין נישט אַזוי פאַרגלותט ווי די אַשכּנזים און די ספרדישע הברה פון לשון-קודש איז די איינציק-אמתע און זיי האבּן דאָס טאַקי איינגיפירט אין זייערע בּתי-ספר אין זייער גאַנצן חינוך און לימוד. ווי קען זיין אַ ספק, אַז די ספרדישע הברה איז שענער פון דער אַשכּנזישער, די גויים האַלטן זי דאך פאַר שיין און ארנטלעך...

ד"ר נתן בּירנבּוים האט נאך מיט אַ סך יאָרן צוריק אָנגיוויזן אף דעם דאזיקן נאַרישן און אומגילומפּערטן „ספרדים-קולט". גראַד ווייל ער האט ליבּ און האט גרויס יראת הכבוד פאַר די אייניקלעך פון די גרויסע משוררים, מקובלים און קדושים און עד היום וויזט אונדזער פירער זיין גרויס ליבּשאַפט צום ספרדישן טייל פון אונדזער פאלק. אין עולים-פראגראַם האט ער אויפגינומין די אַרבּיט פאַר דעם אויפלעבּן און צוריק פירן די מאַראַנין, די דערווייטערטע אייניקלעך פון די „שפאַניאלן" און ער איז כּסדר מעורר די אַשכּנזים, אַז זיי זאלן גידענקן זייער חוב צו די „רחוקים אשר בּגלות ספרד". נישט ווייל די ספרדים גיפעלן און „גיפונין מער חן" אין די גוייִמס אויגן, נאר ווייל זיי זענין פלייש פון אונדזער פלייש און בּיין פון אונדזער בּיין, ווייל בּיי אים איז טייער יעדער „נפש אחת מישראל".

בּן אי"ש.

בּנות-זשעטאָן
4 שטיק 3 גילדן מיט 25 גר:
אָן „בּנלט ווערט בּשום אופן נישט גישיקט!

האסט אַזויפיל הימלין פון רַחֲמִים פאַר אונדז אויסגיצויגן,
אַזויפיל וועלטן פון שיינקייט אַנפלעקט פאַר אונדזערע אויגן,
אַזויפיל אין אונדזערע הערצער צועפנט קוואַלן פון פריידן,
אַזויפיל טויערן... קיניגין! שווער איז אונדז דאָס צושיידן!
דו בּיסט דאך אונדזער אייַנאייַנציק גליק, בּיסט מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא,
זעֶ, ס-זאל שוין קומין דער טאָג פון אייבּיקן, אייבּיקן שַבּת !

אַל מִסְתַּתֵּר... און מיר... מיר זענין גיפאַנגינע אין ענגשאַפט...
גייט אַ בּשותפות גיזאַנג, גיטראָגן אויף פליגל פון בּענקשאַפט,
גיסט אַ יעדער אַרײַן זײַן נְשָׁמה אין יַם פון נְגִינָה :
דאַכט זיך, אַ פידל שפילט ווײַט — דאָס קלאָגט עֶר אויף גָלוּת הַשְׁכִינָה,
וויינט, ווײַל גרויס איז דער צַער, ווער קען די טרעֶרן דערשטיקן ?
ענפערט ערגיץ אַ פלייט, אַז ס־חַיוֹת גייט אויס פאַר מְתִיקוּת,
כליפּיט די האָרץ, בּרומט דער בּאַס, טרייסטן צימבּלין און ס-שאַלן טראָמפּייטן;
רַעוָוא דְרַעווא טראָגט דיך צום אֵין סוֹף בּאַפרײַט פון די קייטן !

שטיל... און איצט העֶרסטו די תּוֹרה : ס-שטייט אין דער הײַנטיקער סדרה,
„וירא אליו בּלבּת אש מתוך הסנה" — זאָגט דער מדרש :
„הדא הוא דכתיב : אני ישנה ולבּי ער"... די כַּוָונה איז,
הײַ, ס-איז קודשא בּריך הוא אין זײַן בּריאה בּבחינת אור גנוז,
לעכצט צו התגלות כּביכול, דער רָצוֹן וואַרט אויף זײַן גוֹאֵל,
נאר מיט מַעֲשִים דער מענטש איז אים מוֹציא מִכֹּחַ אֶל הַפּוֹעַל...
ס־בּרענט דער סְנֶה נאר בּכּוֹח... און דאָס איז דער מדרש מְרַמֵז :
ס-וואַכט דײַן הָאַרץ... הײַ, דער עיקר, וואָס שלאָפסטו פון מַעֲשִים, שולַמִיתו —

— — — — — — — — —

ײַטעלט מען זיך דאַווינין מַעֲרִיב — איז הויך נאך אין דְבֵקוּת דאָס נֶפֶש,
שבת המלכה איז אַוועק — אויף דער גאַנצער וואך בּלײַבּט דאך אור שֶפע
מאַכט הַבְדָלה דער רבּי און קוויקט זיך מיט שמעקנדיק בְּשָׂמִים :
ס־קען נאך ס־חַיוֹת אַרויס בּײַם גיזעֶגינין די שַבּת-נְשָׁמָה...
איז דאָ אַ שיינע לְבָנה, אַ זילבּערנע, איז מען זי מְקַדֵש,
אַ רֶמֶז דער כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וואָס איז ווי זי זיך מִתְחַדֵש,
טוֹבִים מאורות שֶבָּרָא... שאַלט אויף דער גאַס אַ רְקִידה,
צַלימין זיך עֲרֵלִים : „ווּעליקי טאַ ראַבּי, טיי ט-ישוט שי זשידי".

צנועותדיק האט מיט אַ כמאַרע פאַרשלייַערט די לְבָנה איר פָּנִים :
זונקין אין חֲשֵכוּת די הײַזלעך : אַ בֵּית־דִין פאַרטראַכט רַבָּנִים ;
שטראָמין פון פענצטער ליכט־סנאָפּיס: אַ שְלִיחוּת פון פרייד פון די שטובּער,
מ-בּאַגלייט מיט אַ סעודה, מיט וויין און מיט ליכט שַבּת קודש דעם ליבּן ;
און דאָ אין גאַס, אויפן הויף טופּין אַלץ נאך די פיס אינם רְקוּד,
שנייַ וועֶרט צוטרעטן, פאַרשוואַרצט און ס-הילכט די שְמְחה פאַרשיכּורט,
בּיסט גרויס, נְצָחוֹן אויף קְלִפּוֹת ! גינוג פון סַ"ם שוין גיליטן !
טאַנצט מען, איין גוף איין נְשָׁמה און ס־גייט דער רבּי אינמיטן...

סוף

און איך בּין אויך דארט גיוועֶן אין צוטאַנצטן עוֹלָם פון חסִידים,
מַשקה אינאייַנים גיטרונקין, אינאייַנים גיגאַנגין אַ רְקִידה
און אינאייַנים גיפילט זיך דערהויבּן בּיז איבּער די כמאַריס,
בּיז אַ הויך פונוואַנין די לייד וועֶרן בָּטֵל כְּעַפְרָא דְאַרְעָא...
און איך האָבּ דארט דערטיפּט דעם זין פון שִמְחה בּאַגייסטערט-פאַררעַשטער
און וואָס דאָס לעֶבּן איז טײַטש, דאָס לעֶבּן בְּתַכְלִית הַפַּשְטוּת
און דעם סוד פונים שַבּת און פון די וואכן-טעֶג זיבּן —
און וואָס איך האָבּ דארט גיזעֶן און גיהעֶרט האָבּ איך דאָ פאַרשריבּן.

און דו, מײַן ליבּער לייענער, לעֶרן אָפּ דיר אַ מוסר,
קורץ איז די צײַט פונם מענטש, צוּוואָס זי פאַרבּרענגין אויף שטותים
אנשטאָט אויף לעֶבּן גופא... און אַז דו וועסט העֶרן דערציילן
פון אונדזער מַעֲשִיות פון די וואָס זייער זֵכֶר איז הייליק,
לייג צו דאָס אויער און העֶר.. און דער זכות פון די גרויסע צַדִיקים
וועט בּאַשטײַן דײַן וואונדן-פול האַרץ, אַז ס-זאל בּאַקומין אַ תִּיקוּן
און ווערן צום גרויסן רַחֲמִים דערלייזט... און זײַן ליבּן נאָמין
וועלן מיר דאַנקין און לויבּן בּתוֹך כָּל יִשְׂרָאֵל, אָמֵן.

תּוּשְלַבּ"ע

(פונים בוך „רבקה") אינים הויז פון דער דערציערן (זע ב"י נומער 69.

זען איר — האט אָנגיהויבן לאורא, — פאַרשטייט אונטער דעם יידישן לעבן די פאַרשידינע יידישע שפּייז-געזעצן, קאן איך בשום אופן נישט באַגרייפן, אַז דאָס זאָל האָבן אַזאַ שטאַרקן איינפלוס אויפן לעבן. דערצו דאַרף מען נאָר האָבן אַ יידישע קעכן אין דער קוך, און דערמיט, דאַכט זיך, האט מען שוין יוצא גיווען אַלס יידישע טאכטער.

די שפּייז-גיזעצן זענין יעדנפאַלס דער הויפּט-טייל — האט גיענטפערט פרוי טוועסט, — און אויב איר ווילט שטעלן זיי מיט זיך פאַר דעם יסוד פון יידישן לעבן. אבער דאָס איז נאָך נישט אַלץ. דאָס יידישע לעבן ענדיקט זיך נישט בלויז מיט די שפּייז-גיזעצן. די יסודות פון יידישן לעבן זענין לויט די ווערטער פון נביא מיכה: „זיין שטרענג צו זיך אַליין, די ליבע צו די מיט-מענטשן און די ליבע פאַר ג—ט". דעם אויספירלעכן זין פון די דאזיקע פרינציפּן לערנט אונדז די תורה שבעל-פה און אַלס מוסטער האבן מיר פאַר זיך דאָס לעבן פון די יידישע חכמים. אבער ווען מען זאָל אפילו אָננעמין, אַז די שפּייז-גיזעצן זענין טאַקי דער „אלף" און דער „תיו" פון יידישן לעבן, מוז מען אויך קומין צום באַשלוס, אַז דער איינפלוס פון די דאזיקע זאַכן איז זייער שטאַרק אויפ-ן לעבן. פאַרשטייט זיך, ווען מען באַטראַכט נישט די דאזיקע גיזעצן, ווי אַנ-אַלטע פאַר-גישריבינע דיעטע פון דער תורה, (וואָס פיל ווילן טאַקי דאָס טון, כדי זיך צו באַפרייען דערפון מיט דעם תירוץ, אַז היינט האט שוין די וויסנשאַפט אויסגיפונין אַ גרעסערע און נוצלעכערע דיעטע פאַרן מענטש) אויך נישט אַלס מיטל אָפּצוזינדערן דאָס יידישע פאָלק פון די אַרומיקע פעלקער; נאָר ווען מען בעטראַכט זיי אַלס ג—לעכער שוץ-מיטל, זיך צו באַפרייען פון די גראָב-קייטן, פונים קערפּער, וואָס פאַרטעמפּט דעם גייסט און שוואַכט אונדז אָפּ מאַראַליש, אדער אַלס קרעפטיקונגס-מיטל אינים שווערן קאַמף פון דער יידישער אויפגאַבע זיך אויפצוהייבן העכער און קיינער פון דער גרויסער צאָל לירישע ליידנשאַפטן, וועלכע שטרעבן צו בעהערשן אונדזער גייסט און גימיט און ווילן אונדז אַראָפּנידערן צו דער מדריגה פונים גימיינים גינוס לעבן, צום מולך-דינסט פון דער תאווה, צו יענער שרעקלעכער עבודה זרה, וואָס האט גיבראַנגט די גרעסטע צרות אויף דער מענטשהייט צו דער זעלבסטפאַרוואַלטונג.

און געגן דעם אַלעם זאָלן דאָס ווירקן די שפּייז-גיזעצן פון דער תורה?

יאָ, די שפּייז-גיזעצן ווירקן פּאַקטיש געגן די דאזיקע אַלע שלעכטע און גימיינע אייגנשאַפטן פונים קערפּער. וואָרום, וואָס איז דען יעדער מין עובר-זיין אויף די גיבאָטן פון דער תורה, אויב נישט עגאָיזם. מען זאָגט, אַז די גייציקייט איז דער מקור פון אַלעם שלעכטן, דאָס איז אַ טעות, נישט די גייציקייט, נאָר דער עגאָאיזם, וואָס פירט צו זעלבסטפאַרוואַלטונג. דעם אייגינים איך שטעלט מען העכער פון דעם ג—טלעכן באַפעל, דעם „אייגינים איך" שטעלט מען העכער פון אונדזערע נאָנטע, פון אונדזערע מיט-מענטשן, נאָר מען שטעלט עס העכער פון דעם „איך" פון דער ג—ט'הייט. דער באַזיץ, דער גינוס, די באַקוועמלעכקייט, צו תאווה איז ביים זינדער שטאַרקער פון ג—טס גיבאָטן, און ווירקט אין אים מעכטי-קער, ווי דער פליכט-באַוואוסטזיין אדער ווי די אָפּהענגיקייט פון אַ העכערן, פון דעם העכסטן, וואָס הייסט נישט טון קיין שלעכטס. שטאמט דען נישט דער חילול-שבת, די אָפּנאַרעריי, רכילות, אויסגי-לאַסנהייט און דער גינוס פון טריפה פון דער זעלבער קוועלע, פון דער זעלבסטליבע, פון דעם אונטאַלעראַנטסטן עגאָאיזם? און אויב אונדזערע חכמים האבן גיזאָגט, אַז די ג—טלעכע גיבאָטן האבן זייער צוועק אויסצולייטערן דעם מענטש, איז עס, קודם-כל גימיינט די שפּייז גיזעצן. דורך די דאזיקע גיזעצן לערנט מען זיך, קודם-כל זיין שטרענג צו זיך אַליין, אבער נאָר דער, וואָס האט זיך גילערנט צו זיין גיהאַרכזאַם, קאן רעגירן און נאָר דער וואָס איז באמת שטרענג צו זיך אַליין קאן זיין מילד לגבי אַנדערע. ווער עס וואַרפט זיך אונטער אַ העכערן באַפעל און זאָגט זיך צוליב אים אָפּ פון גיוויסע באַקוועמלעכקייטן און גינוס, דער קאן פעאיק זיין צו פערשידינע קרבנות, ווען עס פאדערט דאָס פון אים אַ העכערער צוועק. אַזאַ מענטש שענקט אַוועק זיינע אויסערלעכע כוחות צו ג—ט און צו פאדערן דערפאַר אַ שכר. און דעריבער איז דער לעבנס-וועג פון די וואָס זענין אונטער-טעניק צו ג—ט, אַזוי רייך מיט גוטע מעשים.

אבער פרוי טוועסט, ווי שיין איר רעט דאָס וועגן די שפּייז-גיזעצן! מיר האבן גאָר קיינמאָל וועגן דעם נישט גיטראַכט... מיר האבן גימיינט...

מיר האבן גימיינט, אַז אין דער קיך, דאַרף מען נאָר בלויז האָבן אַ יידישער קעכין, ווילט איר זאָגן — האט פרוי טוועסט דערגענצט מיט אַ שמייכל.

וואָס זאָגט איר, אַז ווען? — האָט אָנגיהויבן איינע פון די „שטאָלצע".

ווען — ס'איז טאַקע נישט אַזוי — האט זיך פלוצלינג רבקה אַריינ-גימישט אין גישפּרעך, ווען אַזוי קאן טאַקע נישט זיין, קאן מען דאָך זאָגן, אַז, אַ סוחר, וואָס האַלט אָנגישטעלטע אין גישעפט, דאַרף אַליין נישט האבן קיין פאַך-קענטינישן? דאָס איז דאָך אַזוי קלאָר, אַז מען דאַרף נישט דערצו אפילו קיין באַווייזן נישט. ווי זעט דען אויס אַ הויז-ווירטשאַפט, אַז די ווירטן פון הויז איז אַליין נישט קיין בעל הבית-טע, אַ פרוי וואָס מוז זיך מיט אַלעם פאַרלאָזן אויף דער דינסט. אַזאַ פרוי פירט איר הויז צום תהום. היינט-צוטאָגס זאָגט איר אַליין, אַז די הויז-ווירטשאַפט מוז יעדע פרוי אַליין וויסן און פאַרשטיין, ווי אַזוי-זשע קאן מען פאַרוואַר-לאָזן גראָד דאָס הייליקסטע גיביט פון דער ווירטשאַפט. און גראָד מיט די שפּייז-גיזעצן זיך פאַרלאָזן אויסשליסלעך און אַליין אויף פרעמדע מענטשן, און מיר זאָלן אפילו נישט וויסן, צו די דאזיקע מענטשן נאַרן אונדז אַמאָל נישט אָפּ? אַ ייד, ווי איך פאַרשטיי, וועט קיינמאָל נישט וועלן טועם זיין און אַזאַ שטוב, וואו די קיך ווערט גיפירט דורך דער דינסט און די ווירטן אַליין האט קיין שום ידיעה אין כשר און טריף.

גוט — האט גיזאָגט די פרוי טוועסט — גוט, אבער דאָס וויכטיקסטע האסטו רבקה פאַרגעסן, לאָמיר בלייבן ביי דעם ביישפּיל פונים סוחר מיט זיינע אָנגישטעלטע-און ענטפערט מיר אויף דער איינער פראַגע: פון וואַנעט זאָלן קומין די טיכטיקע אָנגישטעלטע און פון וואַנעט זאָלן זיי שעפּן זייערע קענטינישן? פון זיך אַליין? מוזן זיי זיך דען נישט ערווערבן די פאַך-קענטינישן ביי דער פּראַקטיק אין אַנ-ערלעכן און סאָלידן גישעפט? גיוויס — אַנדערש קאן טאַקע נישט זיין!

נו זעט...

יאָ, מיר פאַרשטיין, איר זענט באמת גירעכט. איך זאָג אייך מיינע ליבע, האט פרוי טוועסט ווייטער גיפירט איר שמועס, — אַז וואָס ווייניקער עס גיפונין זיך, וואָס קענין די גיזעצן פון די שפּייז-גיזעצן, אַלס ווייניקער זענין פאַראַן יידישע קעכינס, וואָס זאָלן קאָנ'ן פירן אַ יידישע קיך. אַלס ביישפּיל וועל איך אייך איבער-געבן אַ פאַקט, וואָס האט ערשט מיט אַפּאָר טעג צוריק פאַסירט! איך גיי אַזוי אין גאַס און באַגעגן אַ באַקאַנטע יידישע דינסט-מיידעלע אַנ-ארנטלעך קינד און אַנ-ערלעכע, זי האט גיטראָגן אַ גאַנז. איך האב באַמערקט, אַז די גאַנז האט אַ צובראָכן פיסל. וואָס טראָגט איר דאָ, האב איך זי גיפרעגט גאַנץ פאַרחידושט — אַ גאַנז, כ'-האב גיקויפט פשוט אַ מציאה כ'-האב פאַר איר גיגעבן אַ שיבוש און מיין בעל הבית וועט זיך דערמיט זייער פרייען.

אבער זעסטו דען נישט, אַז די גאַנדז קאן נאָך טריפה ווערן, האב איך זי גיפרעגט און אָנגיוויזן אויפן צובראָכינים פיסל, זי האט מיך אָנגיקוקט פאַר חידושט און האט נישט פאַרשטאַנין, וואָס איך וויל פון איר.

מיר פאַרשטיין אויך נישט, האבן זיך אָנגירופן עטלעכע יינגע מיידלעך פון דער גיזעלשאַפט.

איך גלייב און גלייב עס! — האט גיזאָגט פרוי טוועסט — ס'-מאַכט אבער גאָרנישט אויס, איר זענט דאָך יינג און איר קענט און איר מוזט נאָך זייער פיל לערנין, און אויב איר ווילט, קאַנט איר אויסנוצן די גילעגנהייט, וואָס איר גיפונט זיך אַזוי אָפט און שכינות פון מיין הייז, קומט צו מיר אַריין און איך וועל מיט אייך זייער גערן לערנין וועגן דעם אַלעם, וואָס אַ יידישע פרוי דאַרף וויסן און צו בויען איר פאַמיליען-גליק אויף אַ גיזונטן יסוד, נו נעמט איר אָן מיין פאָרשלאַג.

אַלע האבן אויף איינמאָל אויסגירופן: יאָ!

(ווייטער זע נומער 74)

באַרימטע יידישע פרויען / פון בנימין זוסמאַן

חוה-לע די רביצין

די אויסטערלישע פרויען-פערזענלעכקייט חוה באַכראַך, אדער ווי דער ברייטער יידישער עולם האט זי גירופן: „חוה-לע די רביצין" האט גילעבט אין די לעצטע יאָרן פונים זעכצנטן יאָר-הונדערט און זי האט פאַרקלונגין די יידישע וועלט, ווייט און ברייט, מיט אירע גרויסע מעלות און מידות טובות, מיט אירע זעלטינע פעאיקייטן און וואוילגילערנטקייט, און נישט בחינם האט זי זוכה גיווען פאַראייביקט צו ווערן אויך אין די יידישע פאָלקס-לעגענדעס וועלכע האבן זיך אויסגיוועבט אַרום איר נאָמין אין אַ גרויסער צאָל.

חוה-לע באַכראַך איז גיבוירן גיוואָרן אין יאָר שמ"ה (345) נאָך אונדזער צייט-רעכנונג, אין דער הויפּט שטאָט פון דער בעמישער מדינה, פּראָג, צו איידעלע און מיוחס-דיקע עלטערן.

איר פאָטער, דער פּראָגער רב, ר' יצחק בן שמשון הכהן, איז גיווען אַ גרויסער צדיק, זייער אַ גוטמוטיקער און אַ בעל-צדקה, און ער איז גירעכנט גיוואָרן פאַר איינים פון די גרעסטע תורה-אויטאָריטעטן פון יענער צייט.

איר מוטער, פייגה-לע, איז גיווען זייער אַ קלוגע און אַ פרומע פרוי, אַנ-אייניקל פון דעם באַרימטן מהר"ל מפּראָג. נאָך זייענדיק אַ קליין קינד פון אַ יאָר 6, ווען חוה-לע איז גיגאַנגין אין חדר אַריין צו לערנין עברי, אַזוי ווי ס'איז גיווען דער מנהג אין יענע צייטן, האבן זיך שוין אָנגיהויבן צו באַווייזן אירע זעלטינע פעאיקייטן, אירע גוטע מידות און באַשיידנקייט, און אַלע וואָס האבן זי באַמערקט האבן זי באַוואונדערט, און מקנא גיווען די גליקליכע עלטערן, וואָס דער אייבערשטער האט זיי גיבענטשט מיט אַזאַ טייערן אוצר.

יעדן, טאָג, נאָכדעם ווי דער מלמד האט מיט איר אָפּגילערנט עטלעכע שורות און ער האט זיך אָוועקגיזעצט צו לערנין מיט די יינגלעך דאָס חומש פון דער וואָך, פלעגט זיך די קליינע חוה-לע צוהערן צום לערנין, און יעדן שבת פלעגט זי איבערזאָגן דאָס חומש פאַר איר פאָטער פון אויסנווייניק.

וועגן איר גוטהאַרציקייט ווערט נאָכדערציילט: אין דעם חדר אַריין, וואו חוה-לע האט גילערנט, פלעגט יעדן טאָג אַריינקומין אַנ-אָרימע יידינע מיט אַ קיישל עפּלעך, צו פאַרקויפן צו די חדר-קינדער, פלעגט די קליינע חוה-לע קויפן ביי דער אָרימער יידינע עטלעכע עפּלעך און דערנאָך צוריק אַריינוואַרפן די עפּלעך אין קיישל, אַזוי פלעגט זי טון יעדן טאָג און אויך אויסגילערנט אַנדערע קינדער איר נאָכצוטון.

— „אַז איך גיי אַרויס פון אייער חדר — פלעגט יענע אָרימע יידינע זאָגן צום מלמד וואָס חוה-לע האט ביי אים גילערנט — האב איך די ברכה; אַז איך זע מיך אַרויס מיט עטלעכע גראָשן לייזונג, און ס'-בלייבט ביי מיר די גאַנצע סחורה. די ברכה קומט אַ וודאי פונים „פּאַטשאַנטעק" וואָס ס'-מאַכט מיר דעם רב-ס טעכטערל".

ביי צען יאָר אַלט איז שוין חוה-לע גיזעסן ביי דער זייט פון איר פאָטער און גיהערט דעם „שיעור" וואָס ער האט גילערנט מיט זיינע דערוואַקסינע תלמידים און זי פלעגט זיך מפלפל זיין מיט איר פאָטער אַזוי ווי אַנ-אמתער וואויל-לערנער.

ביי 16 יאָר אַלט. האבן אירע עלטערן זי אויסגיגעבן פאַרן באַרימטן למדן ר' אברהם שמואל באַכראַך, אדער ווי מ'-האט אים דערנאָך גירופן: ר' אברהם שמואל הדרשן, וועלכער איז באַלד נאָך דער חתונה אויפגינומין גיוואָרן אַלס רב אין וואָרמס.

דאָרט האט „חוה-לע די רביצין" גיאַרבעט מיט אַלע כוחות אויף יעדן גיביט פון צדקה און גמילות חסדים און זי האט זיך דערוואָרבן אַ גרויסן נאָמין אַלס צדקה טוערין, און זי האט מיטגיהאָלפן איר מאַן אין אַלץ וואָס ער האט גיטון. זי האט זיך אויך גיהאַט באַשטימטע צייטן צום לערנין און זי האט גיהאַט טיפע קענטינישן אין תנ"ך, גמרא און אין דער גאַנצער רבנישער ליטעראַטור.

אבער נישט לאַנג האט גידויערט די גליקלעכע צייט פון איר צוזאַמינלעבן מיט איר מאַן. אין יאָר 1615 האט מען אַרויסגיטריבן די יידן פון וואָרמס און אין פינף וואָכן אַרום נאָכן גירוש איז חוה-ס מאַן, ר' אברהם שמואל הדרשן גישטאָרבן.

פאַרבלייבנדיק אַ יונגע אַלמנה, האט חוה-לע די רביצין גינומין איר 14 יאָריקן זון משה שמשון און האט זיך צוריקגיקערט קיין פּראָג צו אירע עלטערן.

זי איז דאָרטן פאַרבליבן בערך 10 יאָר, ביז איר זון האט חתונה גיהאַט און איז גיוואָרן רב אין דער מערישער שטאָט גערינג. דאַן איז זי מיט אים מיטגיפאָרן און גיווען ביי אים ביז ער האט איבערגינומין דעם רבנות-שטעל אין וואָרמס, וואו זיין פאָטער איז גיווען רב. חוה-לע האט ווייטער נישט גיוואָלט אָפּלאָזן איר זון און זי איז מיטגיפאָרן קיין וואָרמס, און אים מיטגיהאָלפן אין זיין אַמט. חוה-לעס אַנ-אייניקל, רבי חיים יאיר באַכראַך, שרייבט וועגן איר זייער אינ-טערעסאַנטע זאַכן, אין זיין ספר „חות יאיר" וואָס ער האט אַ נאָמין גיגעבן נאָך איר.

דערזעלבער האט פאַרשריבן אַ סך פון אירע תורה-חדושים אין זיינע ספרים. וועגן איר אויסטערלישער לומדות ווערט דערציילט:

אין דער צייט ווען איר זון ר' משה שמשון איז גיווען רב אין גערינג, איז דאָרט אַהין אַמאָל גיקומין צו פאָרן אַ באַרימטער רב פון אונגאַרן, וועלכן די שול-גבאים האבן פאַרבעטן, אַז ער זאָל זאָגן אַ דרשה אין דער דאָרטיקער שול. האבן זיך גיפונין מענטשן וואָס האבן אַרויסגילאָזט אַ קלאַנג, אַז דער אונגאַרי-שער רב איז גיקומין קיין גערינג, כדי צו פּרעטענדירן אויפן דאָרטיקן רבנות. ווען ר' משה שמשון האט זיך עס דערוואוסט, האט ער דערפון גיהאַט גרויס עגמת-נפש און ער האט אויסגיגאָסן זיין ביטער האַרץ פאַר זיין מוטער.

— האב נישט קיין מורא, מיין זון, — האט חוה-לע אויסגירופן — טאָמער וועט ער וועלן ווייזן, אַז ער איז אַ גרעסערער למדן פון דיר, וועל איך ווייזן, אַז איך קען מער פון אים.

— וואָס זאָגסטו, מאַמישי? — האט דער זון איבערגיפרעגט — ער איז דאָך טאַקע באמת אַ גרויסער למדן.

— וועסטו זען זיין סוף -- האט זי גיענטפערט.

שבת ביי טאָג, בעת דער אונגאַרישער רב האט אָנגיהויבן זיין דרשה מיט אַ ציטאַט פונים רמב"ם און גיוואָלט דערקלערן די כוונה פונים רמב"ם, האט זיך פלוצים אויפגיפראַלט אַ פענצטער פון דער ווייבערישער שול און ס'-האט אָנגי-הויבן צו דונערן חוה-ליס קול: — ס'איז נישט ריכטיק! נישט דאָס איז גיווען דעם רמב"ם-ס מיינונג... און זי האט אָנגיהויבן צו שיטן מיט ציטאַטן פון פאַר-שידינע ספרים און גיפלויגן פון איין ענין צום צווייטן, נישט אָפּשטעלנדיק זיך אויף איין מינוט, און זי האט יענים רב נישט גילאָזט קומין צום וואָרט. דער סוף איז גיווען, אַז דער אונגאַרישער רב איז אַינמיטן דער דרשה אַראָפּ פון דער בימה, און איז דעמזעלבן מוצאי-שבת, תיכף נאָך הבדלה אַוועק פון גערינג.

אין יאָר ת"א (411) נאָך אונדזער רעכנונג, האט חוה-לע באַכראַך באַשלאָסן צו פאַרווירקלעכן איר הייסע שטרעבונג צו פאָרן קיין ארץ ישראל, ליידער, האט זי אבער נישט דערגרייכט איר ציל, ווייל זי איז אַוועקגיריסן גיוואָרן פון דער וועלט און איז נישטאָרבן אויפן וועג, אין דער בולגאַרישער הויפּט-שטאָט, סאָפיאַ. אין דעם זעקס-און-זעכציקסטן יאָר פון איר לעבן.

פאַרלאַג „בית יעקב" לאָדזש

שוין אַרויס פון דרוק דאָס ערשטע ביכל פון אונדזער ביבלאָטעק פאַר קינדער און יוגנט:

היסטאָרישע נאָוועלע

די רייכסגרעפין פאַן קאַזעל

דער רעליגיעזער שריפטשטעלער אליעזר שינדלער, שילדערט אין אַ מייסטערהאַפטער שפּראַך דאָס לעבן אין סאַקסישן קיניגס-הויף בשעת דער זיבן-יאָריקער מלחמה. מיט גרויס-פּאַטאָס ווערט גיצייכנט דאָס בילד פון דער רייכסגרעפין פאַן קאַזעל איר יוגנט-אירע נצחונות, איר גלאַנץ און פּראַכט. און איר גרעסטער נצחון, איר מסירת נפש פאַר יידן און יידישקייט, און איר קומין תחת כנפי היהדות... דאָס ביכל וועט באַגייסטערן אַלע יידישע הערצער. באַשטעלט תיכף ומיד אַ גרעסערע צאָל עקז.

אַ איינצל עקז. 30 גר. — 10 ביכלעך נאָר 2 גילדן מיט 25 גר.

געלט-שיקן: פּ. ק. א. 67.795.

יעקב פרענקעל, (היידעלבערג)

דאָס גיזאַנג פון די פאַרטריבינע

פון צוויינס בוך „ירמיהו"

אין פרעמדע הײַזער וועלן מיר וואוינען
שלינגען ברויט גיזאַלצן מיט טרערן.
אויף שוועלן פון פחד וועלן מיר ליגן
דרימלין אין חרפה בײַם שונא אין ווינקל...
דער חושך פון דורות וועט אונדז באַדעקן.
נגישות, רדיפות פון שׂרים מלכים.
נאָר תמיד אין מזרח אין הײליקן לאַנד,
זײַן וועלן אונדזערע רײנע נשמות...

טרינקן פון קוואַלן פון ברונימער ווײַטע.
די ליפּן פון בענקשאַפט פאַרברענין.
מיט פרעמדקײט באַשאָטינין בײמער.
מיט קולות פון אימה שאקלט דער ווינט.
נאָר פאָרט וועט קײן ווײַטקײט
ניט זײַן אונדז צו פרעמד.—
די גאַלדינע שטערן לײַכטן מיט טרײסט
חלומות פון ירדן ברענין די נעכט
קראַפט און גבורה פאַר אונדזער נשמה
פון הײליקן הר־המוריה...

אויף פרעמדע שליאַכן וועלן מיר וואָגלין,
דורך לענדער טרײַבט אונדז דער ווינט.
הײמלאַנד און רולאַנד רײַסן די גוים,
פון אונדזערע בלוטיקע־וואוילן.
קײן שורש נישטאָ פאַר דעם חרובן בוים
גלות, נאָר תמיד אין גלות.
און פאָרט מיר באַזיגטע, גיבענטשטע,
כאָטש פלעוויס מיר זענין אויף גאַסן.
אין ערגיץ קײן קרוב. קײן פרײַנט
גײען מיר אײביק דורך צײַטן
צו אונדזערע הײליקע שטעט.

מיר וואָגלין דורך גוים און צײַטן
גיפּײַניקט אָן סוף אָן אָן ענד
שטענדיק באַרויבטע, באַזיגטע
עבֿדים צום ווינקל פון מקלט...
שקלאַפן, גיבונדינע קנעכט.
און פאָרט ווי עס זינקן
שטעט און מלוכות
פעלקער אין חשכת און תהום
און די, וואָס האָבן גיטרעטן גישלאָגן דעם ייד
ווערן צו שאַנד און צו שפּאָט
מיר אבער גײען מחיל אל חיל
טיפער אַרײַן אין דעם כּוח
וואָס קומין פון געטלעכע
אײביקע וועלטן פרײַע
פון צרות און פּײַן...

לידער פון אליעזר שינדלער.

אומיט

פון בוך: באשקירישע מעטיחן.

אומיטיק טראָגן זיך קלאַנגען
פון ייִנגיטשקע מײדלעך אין פעלד;
א ניגון פון בענקשאַפט און טרויער
זיך ציט פון א נאָנטן גיצעלט...

טריפן די אויגן פון טרערן —
איך ווײס נישט מײַן שוועסטער פאַרוואָס,
שטאַרק זיך, נישט ווײן מײַן באַגערטע,
זע, ס-פערלט דער טל אפן גראָז...

תרע״ה

בוזולוג
אין אָרנבורגער סטעפּ.

גרים

דער גרים-משפחה שאבאנאח אין
דערפל טשולקאוו אסטראכאנער גו-
בערניע — א מתנה.

הויכע גיזונטע גישטאַלטן
סלאַווישע צורות זון-פאַרברענט;
קינדער פון צפון דעם קאַלטן,
מאַזאַליעס באַדעקן די הענט.
האָדיווען בהמות און פערד
ווילד ווי קאַלמיקן זײ רײַטן
באַאַרביטן פלײַסיק די ערד
און וועלן דעם דת נישט פאַרבײַטן,
ווײַט פון די הײמין פאַרטריבן,
גיליטן רדיפות א סך
און תמיד האַרטנעקיק גיבליבן
בײַ משה־ס אמונה און תנ״ך.

ערד

לאָמיר יידן צוריק צו ערד,
לאָמיר אַקערן און זײען,
טראָגן גאַרבן מיט גיזאַנג,
זיך מיט פעלדער ווידער פרײען...
לאָמיר בײמער ווידער פלאַנצן,
פּאַשין שעפעלעך און רינדער.
פון די ווילדע שטאָט־בהלות
לאָמיר ראַטיווען די קינדער...

ים־מיניאַטורן פון וו. לײַכטער.

מעסינא

מעסינא — א ים-דורכגאַנג, א געאָגראַפישער פלעק אויף דער ערד-מאַפּע, נישט מער. קינדער פון דער שול קאַנין עס פון אויסנווײניק, אזוי האָט מען אויך מיך גילערנט.

אַנדערש איז מעסינא, אז מע זעט עס מיט לעבעדיקע אויגן, בײַ נאַכט. ס-איז סויזנט-אײן וואונדער פון מענטשלעכער קאָנצענטראַציע. ברענענדיקע שטעט צעהאַנגינע אף פײער-שטריקלעך, ווי יאַפּאַניש-קאָלירטע פּאַפּירענע לאַמטערנס און אילומינירטע גערטנער; א טאַנץ פון פּעיעס אף גיפאַלינע שטערנס גרין-רויט-ווײס, רויט-גרין: קינדער-קאָליעס אונטערגיצונדינע אין די הענט פון די קופּלע-טיסטן, צוזונגינע פון מילד וועקטן, ווי ווײסע מאַטראַזן — ווּעש, אויפגישטאַכי-נע אף דער שיף-פּאַלקע א קייגן דער זון. צוויי באַלויכטנדיקע קייטן האַלטן דעם חעג א קייגן דער שיף, אײן קייט צו די אינזל סיציליע, די צווייטע איטאַליע. פון דער פּערספּעקטיווע ווערט דער מרחק צווישן די פּײערן סימעטרירט. די פּליכט-אַלאַן דערגרײַכן דעם פאָרט, א פײַנער פאַנטאַן פאַלט אף די מאַסטן. די וועלט איז הײַנט באַהערשט פון דעקאָראַטיווער קונסט, זי זוכט הײַנט נײַע פּאַרימס פאַר באַלייכטונג-אויפטועכץ. מעסינאַ, די אור-פּאַרימס פאַר דעם.

מעוועס

אין דער וויסנשאַפט קער די מעווע צו דער משפחה רײַבער, צו דער זעלבער משפחה וואָס דער מענטש. בײדע, סײַ דער מענטש און סײַ די מעווע, האָבן זײ די זעלטע אײנגיבווירינע מידות. די מעווע ווי דער מענטש זענען די ציוויליזירטסטע צווישן זײערע שטאַמען. א מעווע פליט, שוועבט, שווימט, גײט, גיפונט זיך אין צעשאַטינע מרחקים און צווישן ישובים, אזוי אויך דער מענטש. א מעווע קוויקט זיך מיט איר שוועסטערס פסולת אזוי, אויך דער מענטש. קײן שום אַנדער פויגל אדער חי׳ באַנוצט זיך נישט מיטן צווייטנס בראָק, אויב ס-טויג נישט פאַרן געגנער, איז עס אויך נישט גוט פאַרן נאָכקומינדיקן. די מעווע איז מיר אלוא דאָס נאָנטסטע נפש פון דעם נישט-מענטשלעכן מין. כ-פאַר־שטײ זי, כ-פיל איר מיט (און דערפאַר האָב איך פײַנט די טויב מיט איר תמימות, מיט איר ווײַסקײט, ווײל דאָס איז נישט ראַציאָנעל, ווײל דאָס איז הײַנט ליגן: ווײל זי איז די רײַנסטע, איז זי די ערשטע ארויס פון דער תיבה און ווידער מבשר גיווען א זונדיקע וועלט).

כ-האָב ליב די מעווע פאַר איר סעמעטרישער ליניע, וואָס זי האַלט אָן איבער די שיפס-מאַסטן. פאַר איר עקשנות פון נישט וועלן ווידער פאַרמאַכן די פליגל, מיט אויסגישטײַפטע צעשפּרײטע פליגלן, שוועבט זי ווײַטע ים-מײַלן נאָך דער שיף).

וועלט-חלל טראָג מיך אין דער אומבאַוואוסטקײט!

דער גאון דא-ווינטש. דער אויסגיפונער פונים פלי-אַפּאַריאַט, האָט גיהאַט פאַר זיך די סעמעטריש-פליענדיקע מעווע פאַר א פּראַטאַטיפּ. כ-בין זיכער דערין. און אף איר האָט ער זיך דערהויבן. דא-ווינטש האָט נישט קײן טעות גיהאַט. נאָך מיט א האַלב-טויזנט יאָר צוריק איז ער דערגאַנגען: א מוסטער פאַרן מענטש איז דאָס רויבנדיקע לײַדער. —

די שוואַרצע בירזשע

ס-זענין פאַראַן פאַרשידינע בירזשע: תבואה-אַקציען; באַנוול, בהמה-בירזשעס און נאָך אַנדערע, ווי זײ הײסן אַלע. אין אַלכּסנדריאַ פאָרט האָב איך אויך גיזען די שוואַרצע אַרביטס-בירזשע. מע קויפט אַרביט, ווי אף ליציטאַציע, מע קויפט נישט באַשטײערטע שעהן אַרביט, נישט באַשטימטע ענערגיע, נאָר דעם גאַנצן מהות, גוף פּלוס נשמה. דער קויפער, יעדער מיט זײַן אויסגיפּרואווט מיטל. ציט זיך אַרויס פונים אַרביטער אזוי פיל כּוח וויפיל ער האָט נײטיק אויב אין דער ציוויליזירטער וועלט, ווערן גימאַכט פּרואוון צי באַשאַפן ראָבאָטס דאָס הײסט מאַשינען וואָס זאָלן פירן די ראָלע פון מענטשן, איז אַבער אין אַלכּסנדריאַ אף דער אַרביטס-בירזשע פאַרקערט: מע וויל מענטשן איבערמאַכן אף מאַשינען, דער אויפזער, א כיטרער עגיפּטיאַנער, מיט זײַן פאַרכישופטן ניגון ברענגט אַרײַן זײַנע גידונגינע אין אזאַ עקסטאַז, אז זײ ווערן פאַרוואַנדלט אין זײַנס א גיהאַרכזאַם אינסטרומענט. אזוי ווי די שלאַנגין באַצווינגען, אזוי פאַרטעמפּט ער די חושים פון זײַנע גידונגינע. נאָר צו-אַלס טרעפט א סצענע, ווי פלוצים טײלט זיך אָפּ אײַנער פון דער גרופּע און באַהאַלט זיך ערגיץ אין א לאָך צווישן דער אָנגיגרײַטער משא, נאָך אים דער צווייטער, מיט קעציִשער גישיקטקײט. דאָס וויל מען זיך אביסל אָפּרוען, אדער עס דערוועקט זיך בײַ זײ דאָס אָריענטאַלישע פוילקײט. אין דער אויפזער כאָטש ער ווייסט עס, גײט ער זײ נישט זוכן, נישט מער, ער לאָזט אויס זײַן כּעס אף די איבריקע און ציט אַרויס פון זײ דעם הפסד).

די אַלע אַמסטערדאַמער און מאָסקווער אינטערנאַציאָנלן האָבן נאָך, ווײַזט אויס, נישט באַוויזן אַרײַנצודרינגען קײן אַלכּסנדריאַ. וואָרן, וואָס הײסט עס אף ציוויליזאַציע-לשון, דאָס אויסלאָדינין צוויי באַרקיס קוילן דורך אַכט ביז צען אַרבי-טער, אין משך פון דרײַ פערטל מעת לעת אונטער היפּנאָזע? אזאַ אַרביטער אַז ער ענדיקט די אַרביט מײנט מען, אז ער האָט פאַרשלונגען אין זײַנע בלוטן דאָס שוואַרצקײט פון די קוילן. א חוץ דעם ווייסל און דעם רויטל אינים אויג-עליפּסיע— זעט מען גאָר נ ש ו. א פאַרסמאַליט גלאָז, וואָס מע נעמט צו ליקוי-חמה, א טיפּ פון באַגדאַדער גנב אין פּײַערבאַנקס פילם, דער סריס פון דער תימנער אסתר

צוויי אַגדות

פון משה אפרים מאַשקאָוויץ

א חסידישע אגדה דערציילט: צום אַלטן טשאַרטקיווער רבין זצ״ל איז אמאָל גיקומין דער באַקאַנטער חסיד, דער שוואַרצער ר׳ אַלטער פון רימיניוו, גיווען איז עס אין א ווינטער-טאָג. דער פראָסט האָט מיט א גלאַנציקער פרעסערישקייט גיהויערט אף דער גאַנצער בריאה, באַווײזנדיק זיך דורך די פענצטער-שויבן אין גישטאַלט פון פאַרשידינע אײז-בלומען מיט דורכזיכטיקע נעגל פון ווײסער טויט-קעלט.

„מײַן זיידע, דער הײליקער רבי ר׳ מענדעלע זכותו יגן עלינו — האָט ר׳ אַלטער גיזאָגט — האָט די פראָסט-בלימאַלעך פון די שויבן אָנגירופן „רשעים"...

— רשעים, יאָ רשעים, — האָט דער רבי פאַטאַקיוויס — וואַרימקײט, חמימות, זון, איז פאַר צדיקים, פאַר די, וואָס זענין עוסק אין הײלן זײערע נשמות, שמש צדקה מרפא בכנפי׳, א הײלונג, א הײלונג פאַרן גוף, א הײלונג פאַר דער נשמה, א הײלונג פאַר דער וועלט. אַבער פראָסט, קעלט, קרירות, איז מצד הסטרא אחרא, רחמנא ליצלן, קרירות איז שולט איבערן טויט. יאָ דער טויט, רשעים בחייהם קרואים מתים, אזוי, אזוי, „בחייהם", אויך א לעבן! דערמלט, ווען זײ ווײזן א פּנים שוחקות, כמעט זון-קאָליר, זענין זײ אויך מתים, ס-רופט פון זײ טויטקײט, אזוי ווי אט דאָ פון פענצטער-שויב... אדער וואָס טוט מען, אַלטער?.. וואָזשע האָט דיר דער זיידע גיזאָגט צו טון א קייגן די רשעים? -- ווי ווערט מען פון זײ פּטור, ווען ס-העלפט שוין נישט קײן אויסבאַהאַלטן, ווען זײ כאַפּן זיך אַרײַן דורך פאַרמאַכטע לאָדינס און פאַרקיטעווטע פענצטער-שויבן?..

דער רבי האָט אַראָפּגילאָזט דעם קאָפּ אים אָנגישפּאַרט אפן טיש און די שטוב איז באַהערשט גיוואָרן פון א מוראַדיק שטילקײט. ר׳ אַלטער האָט גיהאַקט א צאָן אין א צאָן, נישט ווייסנדיק וואָס מיט זיך צו טון פאַר פּחד.

די אײז-שפּריצנדיקע שויבן זענין מאַימה׳דיק גיוואָרן א שרעכידיקער חוזק האָט זיך גיטראָגן פון זײ.

ס-האָט לאַנג נישט גידויערט, דער רבי האָט מיט א פעסט קול גיזאָגט: „אַלטער, אײן עצה איז פאַראַן, מע הײצט אזוי לאַנג, מ-איז ממשיך א שפע חמימות, ביז זײ — ווײזנדיק אף די אײז-בלימאַלעך — די רשעים, וועלן זיך אַוועק צוגײן, צו-רינין... נאָר שטאַרקן דאָס חמימות, והם כלין מאליהם. — — —

די קומינדיקע דורות וועלן דערציילן:

קאַלט, פראָסטיק, איז אמאָל גיווען אין יידישן שטעטל, ממש א אומקומיניש, פאַר קעלט האָבן אַלע פאַרהאַקט מיט די ציין, פאַרלוירן די נשמות און פאַרגעסן דאָס לשון, און אז מ-האָט גירעט, איז דאָס לשון אַרויסגיקומין גרילצנדיק פרעמד, אײנער דעם אַנדערן האָט נישט פאַרשטאַנין. אפילו צו מאָל ענליך צו יידיש גירעט, אדער פאָרט נישט יידיש.

זענין זיך צונויפגיקומין עטלעכע גיטרײַע זין און אַן-עצה גיהאַלטן ווי אזוי און מיט וואָס די צרה אָבצואווענדן. נישט גיוואוסט האָט מען צו וואָס נעמט מען זיך פריער. בשעת דער אסיפה האָבן זײ זיך אַבער אזוי צופלאַמט פון התלהבות, א וואַרימקײט האָט זײ באַהערשט, זײערע אבֿרים האָבן זיך אויסגיגלײַכט און מיט א מאָל האָבן זײ דאָס לשון דאָס הײמישע לשון באַקומין. די קעלט איז פאַרן שוואונדען, דאָס צוקאַליטשיטע לשון, נישט צי דערמאַנין זיך, ווי ס-האָט אמאָל אויסגיזען...

זענין זײ גיקומין צו דער הכרה: אזוי לאַנג הײצן, אזוי לאַנג פאַרשפּרײטן חמימות, ביז דער פראָסט וועט צוקוקנדיק אזש אַלײן פּלאַצן, די בײזע ציגנער וועלן פאַרשטומט ווערן, און דאָס אש קודש פון אתערותא דלתתא וועט גורם זײַן צום התגלות פון שמש צדקה, אַן-ענפער מצד אתערותא דלעילא.

המלכה אינים תל-אביבער פּורים-צוג אדער א צווייטער בײַשפּיל. אַנצולאָדינין עטלעכע טויזנט זעק-משא אין משך פון צען ביז צוועלף שעה דורך א מנין אַר-ביטער, אײנגישפּאַנט אינים גיבקײט פון מעכאַנישן שיפס-קראַן! און נאָך דעם אַלעם, נאָך בערך א האַלבן מעת-לעת איבערמענטשלעכער (אונטערמענטשלעכער) אַרביט בײַ אײן האַלב-דאַלערדיקן שכירות ווערט עס באַלד פאַרשפּילט אין אזאַרד, פאַרטרונקען, פאַרביטן אף לײַכט-פערווײַלונג און אפן עסן באַנוצט מע זיך מיט גניבה...

ים־קאָלירן

קאָליר דאָס איז די עמפּירישע מאָס פאַרן שקר. פאַרוואָס איז די הײַנטיקע צײַט אזוי אויסגיאַרביט און אויסגיאײדלט לגבי קאָליר-מעגלעכקײטן? וואָרן דער שקר האָט זיך צובליט. ווײל כדי צו קאָנין אדורכשטופּן זיך די עטליכע צענדליקער יאָרן עקזיסטענץ, דאַרף מען אָן א סוף בײַטן די אײגינע פעדערן, אָנהײבנדיק פון ווײס און ענדיקנדיק בײַ שוואַרץ. די פאַרבן-אַנטוויקלונג, דאָס איז בלויז א פאַרשפּעטיקונג פון דער אויסגילאַשינער ראָמאַנטיק. ס-איז נישטאָ קײן אמתער קאָליר, אזוי ס-איז נישטאָ קײן אמתער שקר. די ערד-געגנשטענדן לאָזן זיך גינאַרן, דאָס בלאַט איז גרין, די רויז — רויט, די ליליע — ליִלאַ. אַבער דאָס איז בלויז אויסנווײניק, באַגרעניצט, כמעט אַפּטיש פאַרבלענדונג. דאָס תּמצית פון דעם אַלעם איז אָן פאַרבן ווי דער טויט ווי דער טויט אַלײן. דער גרעסטער אמת, כעמיש צוגלידערט — האָט אַלץ אײן בשותּפותדיק פּנים. דער ים מאַכט קלאָר אין דעם. דער ים איז אין סוף און וואָס ס-איז אין סוף אַנדערשט זיך נישט איבער און בײַט זיך נישט — ווי ג-ט אַלײן.

אליעזר שינדלער

אין מִלְחָמה שפּיטאָל

(א פּרק זכרונות)

א הארציקן גרוס צו יהודה האנפלינג קראָקע

איך האָט אַ נס — האָט צו מיר גיזאָגט מײַן חבר, אַ טשעכישער ייד, אַ סטודענט פון פּראָג, וואָס האָט מיר פאַרבּינדן מײַן וואונד.

ווען די קויל טרעפט אייך איין צענטימעטער טיפער, אָט דאָ וואו איז, האָט גיטראָגן די פיניף און צוואַנציק פּאַטראָנען וואָלטן זיי אַלע גיוועהן עקספּלאדירט און אײַך צוריסן אויף פּיצ-פּיצלעך... גימאַכט פון אײַך האַקפלייש... גולאַש...

איצט שרעקט אײַך שוין נישט, האָט דער חבר מיך גיטרייסט. די וואונד איז נישט גיפעדלעך, אין צוויי דרײַ טעג וועט איר אי"ה זײַן אין ווין אדער בּודאַפּעסט צי גאָר אין אַ דייטשן לאַזאַרעט טאַקע אין אייער וואונדערשיינער שטאָט מינכען. זיך זעען מיט אײַערע עלטערן, מיט אײַערע שוועסטער און בּרידער און פאַרגעסן אָן די אַלע צָרות. זיך אַרויסראַטירן אויף אַ צײַט פון דעם דאזיקן שאול-תַּחתּית... און אפשר וועט בתוך כך ווערן שָלום...

— נאָר אַצינדערט — זאָגט ווײַטער מײַן חבֵר — מוז מען זעען וואָס גיכער זיך אַריבּער צו כאַפּן צום פאַרבּינד פּלאַץ, צום לאַזאַרעט הייסט דאָס. אויף דעם וועג צום דאקטאר, דאַרפן מיר נאָך סיעתּא דשמיא. אונטערערדישע גענג, לויף-גריבּער, וואָס זאָלן פירן בּיז אַהין זענין נישטאָ. וועט מען טאַקע ערטערווײַז מוזן קריכן אויף אַלע פיר, אויף פיס און הענט...

מיר טאָרן זיך נישט ווײַזן פאַר די רוסן, טאמער דערזעען זיי אונדז, איז בּיטער. זיי וועלן שוין נישט אויפהערן אונדז צו באַוואַרפן...

דארט ווייטער בּאַרג אַראָפּ וועט שוין גרינגער זיין. אין טאָל וועל איך אײַך שוין קענין פירן און ווער שמועסט, אַז מיר וועלן דארט באַגעגינין סאַניטעטער וועט דאָך אַוודאי גוט זײַן. זיי וועלן אײַך נעמין אויף זייער טראָגבּעטל און אײַך טראָגן בּיז צום דאקטאר אין שטוב אַרײַן.

נאָר ס-האט זיך גרינגער גירעט. בּיז איך האָבּ דערלעבּט צו זעען דעם פאַרבּינד פּלאַץ בּין איך אָ דורך אַ יַם מיט צָרות און יסורים...

די וואונד האָט גיבּרענט, גישטאָכן ווי מיט גליעדיקע נאָדלין, און דאָ מוז מען קריכן ווי אַ חיה אויף אַלע פיר. טאַפּטשין אין שנײ מיט גישוואָלינע הענט מיט צובּלוטיקטע און צושניטינע פינגער... איך בּין אַ סך מאָל פאַרחלשט גיוואָרן. נישט גיהאַט קיין כּוח מיך ווײַטער צו שלעפּן, מײַן חבר האָט מיך גימונטערט. לְמַען השם, פאַרליר נישט דעם מוט, נעם צונויף אַלע דײַנע כּוחות, ס-וועט שפּעט, די נאַכט וועט באַלד צופאַלן, מיר וועלן פאַרלירן דעם וועג, מיר וועלן בּלאָנדזשין, און דו וועסט נאָך אַ פאַרוואונדעטער אַרײַן פאַלן די רוסן אין די הענט אַרײַן. מיט אַ גיפאַנגינים אַ יחיד, מאַכן זיי נישט קיין לאַנגע שהיות... אַ קויל אין קאָפּ אַרײַן און אַ סוף... און אונדזערע מאַכן מיט יחידים אויך נישט קיין לאַנגע עֲסָקים... איינים, צוויי, איז נישט כּדאַי צו פאַנגין... נישט כּדאַי אים צו פירן בּיז צום שטאַבּ... מין ווערט בּאַלד זײַנע פָּטור, גאָר נישט קיין שום סָפק. אַז מײַן חבר איז גירעכט. אויבּ מיר וועלן נישט קומין אין דערפל אַרײַן, איידער די זון גייט אונטער, איז בּיטער כּמו גאַל... איך וועל מיך פאַרבּלוטיקן אדער שטאַרבּן פאַר קעלט... אדער קראַנקערהייט אַרײַן אין גיפאַנגישאַפט אין פאַניעס לאַפּיס... און זיי וועלן מיך דערהרגינין...

און ס-שווימט אַרויף אין מײַן זִכָּרון אַ מוראַדיק גישעעניש... עטליכע וואכן נאָך מִלְחָמה-אָנהויבּ איז דאָס גיוועהן, תּחילת אלול תּרע"ד. איך בּין אַוועק אויף פּאַטראָל מיט נאָך אַ ייד. אונטערוועגס האָבּן מיר גינומין גיפאַנגין אַ רוסישע פעלדוואַך. זעקס יונגע זעלנער, סלאַווישע און האַלבּ מאנגאלישע טיפן, זיי האָבּן תּיכף אַוועק גיוואָרפן זייער כּלי זיין און זיך אונטערגיגעבּן, מיר האָבּן זיי אַוועק גיפירט אין נאָענסטן דאָרף צו אונדזער קאַמאַנדע כּדי מין זאָל זיי פון דאַרט שיקן צום שטאַבּ. מיר זענין אַדורך אַ וועלדל, בּאַגעגנט אונדז אַן עסטרייכישער אפיציר, אַ הויפּטמאַן ער פרעגט אונדז וועהר מיר זענין וואוהין מיר גייען און וואָס מיר ווילן מיט די רוסן. מיר דערציילן אים אַלץ, און ער ענפערט אונדז מיט אַ גיבּייזער: וואָס שלעפּט איר אײַך אַרום מיט די דאזיקע הינט, שיסט זיי תּיכף ומיד אנידער. וואָס מיינט איר, אַז מיט די זעקס חזירים וועט מין מאַכן לאַנגע גישעפטן!?.. שיסן!!..

— — — — — — — — —

רבּון כּל העוֹלָמים! זיי אונדז מוחל! יָדֵינו לא שפכו את הַדָם הַזֶה מיר האָבּן דאָס דאזיקע בּלוט נישט פאַרגאָסן... נישט מיט אונדזער רצון...

— — — — — — — — —

אַ האַלבּ טויטן האָט מיך מײַן חבר גיבּרענגט צו דעם „פעלד שפּיטאָל" אַן אָרימע מיט שטרוי בּאַדעקטע פּוילישע כאַטע. בּײַם אַרײַנגאַנג איז גיהאַנגין אַ פאָן מיט אַ רויטן צלם. די שטובּ איז גיוועהן אַ נידעריקע, אַ דושנע, די גראָע ווענט בּאַהאַנגין מיט כּל-ערלײַ הייליקע בּילדער...

מקבּל פָּנים גיוועהן האָט אונדז אַ פּוילישע גויע מיט קלַ־ות און זידל-רייד, טראָגט אײַך פון דאַניט זשידיס, גייטס אין שטאָל אַרײַן דארט איז דער לאַזאַרעט, דאָ איז די קאַנצלײַ פונים פאַן דאָקטאָר. דער אַסיסטענט זײַנער וועט דאָ תּיכף קומין וועט ער אײַך אַרויסטרײַבּן מיט שטעקנס, טראָגט אײַך איר וועט דאָ נאָר פאַרשלעפּן לײַז און קראַנקהייטן... איך בּין אַ מידער אַנידערגיפאַלן אויף אַ שטרויזאַק וואָס איז גילעגן נישט ווייט פון דער טיר און מײַן חבר האָט דער פּויערטע צוריק גיגעבּין אויף אַ האַלבּ טשעכיש האַלבּ פּויליש לָשון כּפל כּפלים... גימאַכט אַ גיוואַלד... אַזאַ רציחה! אַ קראַנקין פאַרוואונדיטן זעלנער זידלט מין און מין לאָזט אים נישט איבּער דער שוועל. שיינע קריסטן זענט איר. ווילדע בּעסטיעס אָן האַרץ אַן נשמה, אָן אַ ניצוץ פון רחמָנות, אויסשיס! דאַרף מין אײַך ווי די הינט...

די גויע האָט זיך פאַרענפערט: דער פאַן דאקטאר האָט איר אָנגיזאָגט זי זאָל קיינים נישט אַרײַנלאָזן. דאָ איז דעם דאקטאָרס קאַנצלײַ, זײַן אויפנאַמשטובּ. די קראַנקע זעלנער מוזן זיך אויפהאַלטן אין שטאָל. דאַרט קענין זיי ליגן בּיז מין וועט זיי אַוועק טראַנספּאָרטירן אין די שפּיטעלער אַרײַן.

דאָס גיקריגערײ האָט איבּערגיהאַקט דער פאַן „אַסיסטענט". מיט מיט אַ רוגזה איז ער אַרײַן אין שטובּ און זיך גיבּייזערט אויף זײַן יידיש-אונגעריש-דייטשמעריש: פאַרוואָס מין שרייט דאָס דאָ אַזוי.

מײַן חבר האָט דעם יידישן סאַניטעטער אַ פּשוטן גיפרייטער, וואָס עמיץ האָט אים גיקריינט מיט אַסיסטענט, דערציילט, אַז ער האָט גיבּראַכט צו פירן אַ קראַנקן פאַרוואונדיטן-זעלנער — גיוויזן אויף מיר — אים דערציילט די צרות בּיז מין האָט זיך דאָ אָהערגישלעפּט... קומט אַזאַן אַלטע מכשפה און בּאַשיט אונדז מיט גימיינע זידלערײַען און טרײַבּט אונדז פון שטובּ... און בּכלל — האָט מײַן חבר גישריגן מיט ווייטיק און צער — וואָס איז דאָ פאַר חזירישע ווירטשאַפט, פאַר אַ מין מאדנע אָרדענונג, מין זעט נישט קיין סאַניטעטער, מין קען דערווײַל קרעפּירן בּיז עמיץ גיט הילף... אין דער פעדערשטער ליניע דאַרף מין אײַך שיקן איר גימיינע חזרים!

דער סאַניטעטער איז גיבּליבּן שטיין ווײַס ווי קרײַד, אונדז נאָכאַמאָל שאַרף אָנגיקוקט, זיך גיוואַלט איבּערצייגן צי זענין מיר

סאָקן יידן... צי מעג ער פאַר אונדז רעדן... און אויסגישאָסן מיט אַ סאַרקאַסטיש און גאַליקן גילעכטער:

איר פרעגט וואו דער הער שטאַבּסאַרצט איז, וואו דער הער רעגימענטסאַרצט איז... האַ! האַ! האַ! ער איז גיפאָרן קיין ר. אדער קיין ט. אדער קיין ק. ער פאָרט פון איין שאַנד-הויז צום צווייטן... די היגע דאָרפס-חזירות זענין אים שוין נמאס גיוואָרן... און די קראַנקע זעלנער פון פראָנט מעגן דאָ דערווײַל זיך מוטשין אדער אויסגײן ווי פאַרסמטע מײַז...

— און איך — האָט זיך דער יידישער סאַניטעטער — בּינענשטאַק האָט ער גיהייסן — צואוויינט ווי אַ קינד, איך ווער שיעור נישט משוגע פאַר צרות פאַר אַרבּיט און פּײַן... דער גאַנצער עול ליגט אַף מײַן קאָפּ. איך קען מיר נישט קיין עצה געבּן מיט דער גרויסער צאָל קראַנקע און פאַרוואונדעטע וואָס קומין יעדן טאָג.

איך האָבּ נישט קיין אָרט וואו זיי צו לייגן. און האָבּ זיי נישט וואָס צו געבּן. קומט וועל איך אײַך ווײַזן מײַן „שפּיטאָל" מײַן „פעלדלאַזאַרעט" און ער האָט אונדז גיפירט אין אַ חזיר-שטעלעכל אַרײַן וואָס לעבּן דער פּויערישער כאַלופּע און דאַרט האָבּן מיר גיזעהן אַ מוראַדיק בּילד. אויף דער ערד זענין גילעגן אַן ערך פיפציק זעלנער צונויפגיפּרעסטע ווי די הערינג. זעלנער מיט מְסוּכָּנע וואונדין, מיט צומזיקטע קעפּ און צושאָסינע גופים. יעלנער קראַנקע אויף טיפוס כאָלערע און שילשול...

דער גישטאַנק וואָס האָט זיך גיטראָגן פון דעם שאול תּחתּית האָט גיוואָרגן און האַלדז פאַרטשאַדיט דעם מוח און דאָס יאָמערן און קרעכצן. די פיבּער קולות פון די אומגליקלעכע בּאַשעפענישן האָבּן גישניטן אין האַרץ ווי מיט בּריטווס...

אַ סך קראַנקע זענין גילעגן אין הויף לעבּן שטאָל אויף דער האַרטער פאַרפרוירינער ערד, זיך גיוואַלגערט פאַר צרות און פּײַן זיך גיקאַרטשעט און דרייען פאַר יסורים..

וועט, זעט, זאָגט דער סאַניטעטער, דער בּודאַפּעסטער ייד. ווי קען איך דאָס אַליין גובר זײַן. ווער ווייס וויפיל טויטע ס-ליגן שוין דאַרט אין שטאָל... יעדן טאָג שלעפּט מין אַרויס עטלעכע מתים.. מאָרגן וועט מין אפשר אַוועקפירן אַ צענדלינג פון די גאָר שווערקראַנקע אין די נאָענטסטע שפּיטעלער קיין דזשעשוב. קשאַניוו אין כּדומה...

איך בּאַקום נישט קיין הילף נישט קיין מענטשן. נישט קיין מעדיקאַמענטן, נישט קיין פאַרבּינד שטאָפן. איך וועל נאָך חסר דעה ווערן. מין דאַרף דאָך האָבּן אַן אײַזערן האַרץ דאָס אויסצוהאַלטן..

מיר זענין צוריק אַרײַן אין דער כאַלופּע. דער סאַניטעטער האָט מיר גימאַכט אַ פרישן פאַרבּונד. מיך און מײַן חבר מכבּד גיוועהן מיט טיי און צוויבּאַק. די פּויערטע האָט פאַר אונדז גימאַכט אַ גילעגער פון שטרוי און וועש. בּינענשטאַק איז נאָך אַמאָל אַרויס אין שטאָל אַרײַן צו ווײַנע פּאַציענטן גיטיילט דאַרט אַספּירין און כינין, און דעם עולם גיטרייסט אַז מאָרגן וועט מין זיי אַלע אַוועקפירן אין שפּיטעלער אַרײַן קיין ווין... קיין בּודאַפּעסט... אין יענער נאַכט זענין מיר דרײַ ווייניק גישלאָפן. יעדער פון אונדז האָט אויסגיפּאַקט זײַן פּעקל צָרות און אַזוי גיטענית בּײַ כּעלות...

פאַרטאָג האָט זיך דער פּראָגער חבר מיט אונדז גיזעגנט און גיבּעטן בּינענשטאַקן, דעם סאַניטעטער, ער זאָל זעהן מיך וואָס גיכער צו שיקן אין שפּיטאָל אַרײַן ווארן דאָ אין חזיר-שטאָל וועל איך דאָך אומקומין.

פון בּינענשטאַק האָט מײַן חבר בּאַקומין אַ מתּנה אַ זעקעלע מיט עטלעכע פונט רויע רייז און אַ פלעשל אַראַק. איך האָבּ אים גיגעבּן צום אָנדענק אַ צאָל העפטן „פּריישטאַט" אַ יידיש-ליטעראַרישער חודש-זשורנאַל. וואָס ד"ר נתן בּירנבּוים האָט דעמלט אַרויסגיגעבּן אין בּערלין.

מײַן פּראָגער חבר, איגנאַץ פּאַפּער, האָבּ איך שוין קיינמאָל נישט גיזען... אַ יאָר שפּעטער האָבּ איך אין אַ גיפאַנגינים לאַגער אין צענטראַל-אַזיע גיוואָר גיוואָרן אַז ער איז גיפאַלן אין די קאַרפּאַטן און אַז ער ליגט אין אַ מאַסן-קבר נישט ווייט פון דוקלע..

פאַרלאַג „בּית יעקב", לאָדזש.

בּיליקע פרייזן פון בּיכער פאַר אונדזערע אַבּאָנאַמענטן און לייענער:

		פרייז:	פאַרבּיליקט:
(1	יהדות שול-בּוך אין צוויי טיילן, גיבּונדן	3.00	1.80
(2	„יידישקייט" לערן און לייען-בּוך פאַר קינדער		
	ערשטער טייל	1.50	0.85
	צווייטער טייל	2.50	1.25
(3	לידער זאַמלונג פון שמואל נאָדלער	1.25	0.85
(4	פּרקי-אָבות אין יידיש	1.00	0.60
(5	רות אין יידיש	0.60	0.35
(6	קינדער בּיבּליאָטעק (5 פאַרשטעלונגען)	1.60	0.15
(7	די אָרגאַניזירונג פון „בּנות" פּראַקטישע פּראָגראַם-בּראָשור	1.00	0.85
(8	"וואָס איז און וואָס וויל בּנות-אגודת-ישראל"	0.60	0.45
(9	„גאולה פון לשון"	0.40	0,30
(10	חמשה-עשר-בּאב — דער יום-טוב פון בּנות-אגודת-ישראל	0.40	0.30
(11	נעמי און „רות" (היסטאָרישע שילדערונג)	0.75	0.40
(12	רבּי יהודא הלוי און אבן עזרא (מאָנאָגראַפיע)	0.50	0.35

דערציילונגען פון דר. מ. לעהמאַן.

(13	מוטער און טאָכטער	4.00	2.00
(14	די צוואה	2.50	1.25
(15	פאַראויסגיזען	3.00	1.50
(16	גליק און אומגליק	2.20	1.10
(17	מרים — די חשמונאערין	2.00	1.00
(18	דער קדיש פון טירנא (2 טיילן)	7.00	4.00
(19	דער יידישער אָפיציר	2.50	1.25
(20	צוויי ווײַלן (בּיאָגראַפיעס פון רש"ר הירש און ר' הילדעסהיימער)	1.40	0.70

יָמים טוֹבים אַלמאַנאַך

(אינטערעסאַנטע זאַמל-בּיכער)

(21	פּורים 22 שבועות 23) בּין-המצרים ערעב זאַמלבּוך צו	1.20	0.65
(25	שיר-השירים אין יידיש (מיט ערקלערונגען)	0.50	0.30
(26	„איכה" אין יידיש	0.45	0.35
(27	דר. נתן בּירנבּויע און זײַן מלחמה פאַר עלי חורב פון רש"ר הירש אין יידיש	0.40	0.30
(28	ראש-השנה, יום-כּפּור סוכּות	1.00	0'65
(29	אַלע דינים פון שבּת מיט ערקלערונגען	1.00	0.65
(30	קַבָּלת התּוֹרה	1.00	0.65
(31	חורבּן ירושלים	1.00	0.65
(32	חנוכּה און דער חשמונאים-זיג (אייספירלעכע באַשרייבונג)	1.00	0.65
(33	דאָס סאָציאַלע לעבּן פון די יידן לויטן תּלמוד	1.00	0.50
(34	יידישקייט און לשון פון דר. שלמה בּירנבּויכ	3.50	2.75
(35	פּראָפּאַגאַנדע-בּראָשור אין פּויליש פון דעפּ. הרב לעווין	0.50	0.30

גיבּונדינע קאָמפּלעטן בּית-יעקב-זשורנאַל

פולע יאָר-גענג תּרפ"ח-פ"ט פּרייז 8.70 גילדן

פולער יאָרגאַנג תּר"ץ פּרייז 8.70 גילדן.

גיבּונדינע קאָמפּלעטן „קינדער-גאָרטן" פון תּר"ע פּרייז 2.75 גילדן.

אַכטונג!

אַלע דאָ אויסגירעכנטע בּיכער ווערן אַרויסגישיקט נאָר ווען ס-ווערט בּאַצאָלט פריערדיס! אויף בּאַשטעלונגען אָן דעם בּאַטרעף ווערט אין קיין פאַל נישט גיענטפערט. אויפן טשעק צושרייבּן וואָס מען פאַרלאַנגט. פּינקטלעכע שיקונג. געלט שיקן P. K. O. 67.795.

באַמערקונג: ווען דער סכום בּאַטרעפט 10 גילדן ווערט באַזונדער גיגעבּן 20 פּראָצענט ראַבּאַט ד. ה. מע דאַרף נאָר שיקן 8 גילדן. 10 פּר. מוז אָבּער צוגישיקט ווערן פאַר פּאָרטאָ.

ידיעות פון אונדזער באַוועגונג

די אַרביט פון צענטראַלן סעקרעטאַריאַט בעת די פעריעס.

די אַרביט אין צ. ס. בעת די פעריען ווערט נישט איבערגיריסן. דער עיקר קאָנצענטרירט זיך די גאַנצע אַרביט ביים צוגרייטן דאָס אַרויסגעבן פאַרשידינע ליטעראַרישע אויסגאַבן, און גאָר באַזונדער פאַר קינדער און יוגנט, במשך אַ חודש צייט וועלן אַרויסגיין 10 נייע ביכלעך און אויך דאָס לערן - בוך פאַר די ב"י שולן און לייען - בוך פאַר יעדן יידישן הויז „די יידישע נשמה". די אָרגאַניזאַציאָנעלע אַרביט איז לע"ע אינגאַנצן אָפּגישטעלט. דער גורם דערצו איז דער דערווייליקער דורכפאַל פונים פאַרשטאַרקונגס-פאָנד. נישט גיקוקט דערויף, וואָס דערדאזיקער פאָנד איז גיווען אַ באַשלוס פונים גרויסן וואַרשעווער צוזאַמענפאָר און דער צ. ס. האָט פונאַנדערגישיקט זאַמל-ביכלעך און קול-קוראס וועגן דעם ענין, איז אָבער די אַקציע נאָך נישט דורכגיפירט גיוואָרן. אמת, דאָס דער אַלגימיינער קריזיס פירט צום שוואַכן געלט-זאַמלן, פונדעסטוועגן איז אָבער אַ גרויסע עוולה דאָס די מינימאַלע סכומים וואָס זענען אַרויסגילייגט גיוואָרן אויף די אָפּטיילונגען זענען נישט איינגיצאָלט גיוואָרן. עס איז אָבער צו האָפן דאָס אונדזערע אידעאַליסטישע פירערנס וועלן ערנצט נעמען אין אַכט דעם שווערן פינאַנציעלן מצב פון דער צענטראַלע און אין דעם קומידיקן חודש די אַקציע פונים פאַרשטאַרקונגס-פאָנד פאַרענדיקן מיט ערפאָלג.

זומער=קאָלאָניע פון דער לאָדזשער בנות

די לאָדזשער בנות האָט הייאָנטיקס יאָר גישאַפן אַ זומער-קאָלאָניע פאַר שול-קינדער און יוגנט. די קאָלאָניע גיפונט זיך אין סטרוזשעוו ביי לאָדז. די יידישע קהלה אין לאָדזש האָט ייגעבן אַ סובוועץ פון עטלעכע הונדערט זלאָטיס.

זומער=קאָלאָניע פון דער לובלינער בנות

די לובלינער בנות האָט גישאַפן אַ זומער קאָלאָניע אין „וואָ:לקאַ". דעם 10-טן יוני פאָרן אָפּ אַהין די חברות. די בנות-חברות פון דער לובלינער וואָיעוואָדזטווע, וואָס ווילן אויך זיין אויף דער קאָלאָניע, דאַרפן זיך שריפטלעך פאַרבינדן מיט דער לובלינער בנות-פאַרוואַלטונג.

יידיש=אָוונט אין בענדין

זונטיק פ' בלק האָבן די בנות-חברות אין אייגינים לאָקאַל דורכגיפירט אַן-אינטעריסאַנטן יידיש-אָוונט. די ווענט פון לאָקאַל זענען גיווען באַהאָנגען מיט פאַרשידינע אויפשריפטן, אַרויסגינומען פון יידיש-נומער. די טישן זענען גיווען באַדעקט מיט ווייסע טישטיכער און בלומען, עס איז גיווען אַ יום-טוב שטימונג. לערערין א. ראָזאַ רעט וועגן חשיבות און באַטייט פון יידיש לשון אין דער רעליגיעזער ערציאונג און פאַר יידן בכלל. עס ווערן גיזונגען יידישע לידער און דערנאָך דעקלאַמירן די שילערנס קיילא יונגסטער „מאַמע לשון" חנה קאַפלאָוויטש „יידיש לשון" ברכה טויבע „גיט מיר לשון". דערנאָך ווערט אויפגיפירט דער איינאַקטער „שרהלע און מאַרישקע" פונים „קינדער גאָרטן".

אַלע אַנוועזנדע זענען אַנטציקט פון די שיין אויסגיפירטע ראָלעס פון די קינדער און דערנאָך ווערט גיגעבן אַ בחנם-דיקע לאָטעריע און עס ווערט גיטיילט אייניקע אויסגיאַרביטע לאָדיס און אַלע גיין זיך פונאַנדער אין זייער אַ פרייליכער און גיהויבענער שטימונג.

אַ סיום=פייערונג אין טורעק

סוף פאַרגאַנגינים חודש איז גיווען אין טורעק אַ פייערלעכער סיום פון די ב"י קינדער אויפן ספר בראשית. נאָך דעם ווי לערערין גרינבערג האַלט אַ אינהאַלטסרייכע אַריינפיר-רעדע, רעט ה' קירשנבוים אייניקע ווערטער מענינא דיומא. רעד. פרידנזאָן, וואָס איז ספּעציעל גיקומען צו דער חגיגה, רעפערירט וועגן דעם חשיבות פון די ב"י שולן. די תלמידות צייכינען זיך זייער אויס מיט זייערע קענטינישן אין ספר בראשית און דער גאַנצער עולם גייט אַוועק פונים אָוונט מיט גרויס התלהבות.

סיום=פייערונג אין באַדזאַנאָוו

ו. תמוז איז גיווען אין באַדזאַנאָוו אַ סיום-פייערונג אויפן ספר בראשית. לערערין חנה גאָלדבערג האַלט די עפינונגס-רעדע און נאָך דעם ווי כ-ווערט גימאַכט דער סיום, רעדן מענייני דיומא די חברות: זיסל שוואַרץ, חי' דאַרעמבוס, רבקה שווירץ און נעכא שלאַנק. פונים מענער-קאָמיקעט רעפערירן די ה"ה: מענדעלזאָן און מאַריאָן. די חברות פאַרברענגען דערנאָך זייער גימיטלעך ביז פאַרטאָגס אין פרל. גאָלדבערג שליסט די חגיגה מיט גרויס באַגייסטערונג.

חנוכת=הבית פון דער יהודית=קאָלאָניע אין דלוגאָשאַדלע

זונטיק ו. תמוז איז גיווען אין דלוגאָשאַדלע די חנוכת הבית פון דער אָרט. זומער-קאָלאָניע „יהודית". די חגיגה איז דורכגיפירט גיוואָרן זייער אימפּאָזאַנט און פייערלעך. עס האָבן זיך באַטייליקט די חשובסטע אגודה-פירער אויך אַ סך חברים פון צעירי אגודת ישראל און חברות פון בנות אגודת ישראל. דער גאַנצער עולם האָט אויסגידריקט באַגייסטערונג פון דאַנק פאַר דעם הויפּט-גרינדער פון דער קאָלאָניע ה' יואל אונגער. אַ גינויער באַריכט איז גיווען אין „טאָגבלאַט". איינדרוקן פון דער חגיגה גיבן מיר אויספירלעך אין נאָנטן נומער.

די אַרביט אין בית=יעקב סעמינאַר

דער נייער קורס וואָס האָט זיך אָנגיהויבן דעם פאַרגאַנגינים חודש אין דעם נייעם בנין פון ב"י סעמינאַר ווערט גיפירט מיט אַ פאַרשטאַרקטן טעמפּאָ. דער קבלת-פנים ביים אָנקומען פון די נייע תלמידות איז גיווען זייער אימפּאָזאַנט. אינים גרויסן אויפנאַמזאַל פונים קראָקעווער באַן-הויף האָבן פאַר די נייע אָנגיקומינע תלמידות גיהאַלטן באַגייסטערטע רעדעס ר' אשר שפירא (דער פרעזעס פון בוי קאָמיט.), פרוי שרה שנירער (די שעפערין פון ב"י גידאַנק) און דאצענטן פרל. חי' ראָזנבלום. די טעג איז אויך אָנגיקומען קיין קראָקע צו געבן לעקציעס אין סעמינאַר פרל. דר. יהודית ראָזנבוים.

אַקציע פאַרן בית יעקב סעמינאַר אין לאָדזש.

אין לאָדזש האָבן גיווייַלט אין די ענינים פון ב"י סעמינאַר דער פירער פון דער ב"י צענטראַלע ה' משה דייטשער און דאָצענטין פרוי וואָטשאַוש. די געסט האָבן באַזוכט אַ טייל לאָדזשער פאַבריקאַנטן און סוחרים און ביי זיי גינומען פאַרשידינע סחורות פאַר די איינרעכטע איינריכטונג פון סעמינאַר. נאָך אַ גיוויסער הפסקה איז ה' דייטשער ווידער גיווען אין לאָדזש און ממשיך גיווען די אַרביט. ה. פרידנזאָן האָט צוגיהאָלפן דער ח. דעלעגאַציע ביי דער ווי טיקער אַרביט און מיט גיווען ביי די באַזוכן.

קריזיס אין לאָדזשער בית יעקב=שול

אין דער לאָדזשער ב"י שול הערשט אַ גיוואַלטיקער פינאַנציעלער קריזיס. אויף איינע פון די לעצטע זיצונגען אין דער לאָדזשער אגודה האָט דער פרעזעס פון דער ב"י פאַרוו. ה' משה וואַידיסלאַווסקי ערקלערט אַז די נאָכמיטיק שול ווערט צוליב פינאַנציעלער דחקות גישלאָסן. דערויף האָט ה' פרידנזאָן רעאַגירט מיט אַ שאַרפער קריטיק-רעדע אַנטקעגן דער הנהגה פון דער שול, און אָנגיוויזן אַז ס'וועט גימאַכט ווערן אַ סך תקונים, בפרט טאָר נישט דערלאָזט ווערן צום פאַרמאַכן די נאָכמיטיק-שול. דער גאַנצער עולם האָט מסכים גיווען צו די אויספירונגען פון ה. פרידנזאָן און עס איז באַשלאָסן גיוואָרן, דאָס אַ ספּעציעלע קאָמיסיע זאָל זיך פאַרנעמען מיט דעם אונגאָרמאַלן מצב וואָס הערשט אין דער שול און פירן צו אויסבעסערן אַלזייטיק די שול אין אַלע ענינים.

דער פראַנקפורטער „איזראַעליט" וועגן יידיש=נומער פון בית-יעקב=זשורנאַל

אין פראַנקפורטער "איזראַעליט" זענען גיווען אָפּגידרוקט באַגייסטערטע רעצענזיעס וועגן יידיש-נומער פון בית-יעקב-זשורנאַל. די רעצענזיעס האָבן גישריבן די ה"ה יעקב לאַנדא און שמואל אַסטרוזשער. דער יידיש-נומער ווערט שטאַרק גילויבט און ס'ווערן דערמאָנט די פאַרדינסטן פון דר. שלמה בירנבוים אַלס רעדאַקטאָר פון דעם נומער. דער נומער ווערט רעקאָמענדירט דעם ברייטן יידישן עולם אין מערב-אייראָפּע, אים צו לייענען און פאַרשפּרייטן.

פגישת=חברות פון, בנות-אגודת=ישראל אין אַסטראָוו מאַז.

אין אַסטראָוו-מאַז. וועט זיין זונטיק כ"ו אב אַ פגישת - חברות פון אַלע בנות - אָרגאַניזאַציעס אין דער וואַרשעווער וואָיעוואָדזטווע. דער צ. ס. שטייט אין פאַרבינדונג מיטן דאָרטיקן אָרגאַניזיר-קאָמיטעט און ס'איז פאַרויסצוזען, אַז די פגישה וועט אַראָפּ מיט ערפאָלג.

„ד"ר נתן בירנבוים אין זיין מלחמה פאַר עלי"

אונטער דעם נאָמען האָט אַרויסגיגעבן אונדזער פאַרלאַג „בית יעקב" אַ בראָשור. דידאזיקע בראָשור וועלכע רעט אַרום אויספירלעך די אידעע פון עולים-פאַרבונד. דער מחבר פון דער בראָשור ה' אליעזר שינדלער איז דער גיטרייעסטער תלמיד פון ד"ר נתן בירנבוים און שטייט שוין יאָרן לאַנג אין פאַרבינדונג מיט דר. בירנבוים. די בראָשור אַנטהאַלט פאָלגענדע פרקים: א) פון פרוזדור אין טרקלין ב) דער אַלטער יחוס ג) עבודה-זרה-ניקיס ד) דער הסתפקות-שלאָף ה) די ירידה ו) אין די שטיינערנע תפיסות ז) וועגן דער רעליגיעזער דיסציפלין אין ארץ ישראל ח) אַראָפּ פונים וועג ט) דרך העולים י) צוריק צו ערד-אַרביט יא) רבנישער הנהלה און כנסת ישראל יב) ארץ-ישראל יג) קייגן אפיקורסות יד) אַ רעליגיעזער צענטראַל אינסטיטוט טו) אַרטיקע אינסטיטוציעס טז) דער עיקר יז) עולים. די טעג גייט אַרויס אין אונדזער פאַרלאַג אינים אויפטראַג פון עולים-פאַרלאַג אין בערלין אַ נייע בראָשור „דער עולים-פאַרבונד – וואָס מיר ווילן און וואָס מיר מיינין". ביידע בראָשורן קאָסטן 80 גר. אונדזערע אַבאָנענטן אויפן קוואַרטל תמוז – אלול, וואָס האָבן איינגיצאָלט פריעראויס 2 גילדן, וועלן באַקומען צוגישיקט אָן באַשטעלונג ביידע בראָשורן.

די היי=יאָריקע חמשה=עשר=באב פייערונגין — מיטוואָך פ' עקב

דער צ. ס. האָט שוין פונאַנדערגישיקט דאָס פּראָגראַם פאַר די היי-יעריקע חמשה-עשר פייערונגין. אַזוי גוט ווי יעדעס יאָר וועלן אויך זיכער דאָס מאָל זיך באַמיען אַלע אָרגאַניזאַציעס אַז די חגיגות זאָלן דורכגיפירט ווערן מיט ערפאָלג. גאָר באַזונדער איז דער חוב פון אַלע אָרגאַניזאַציעס צו פאַרענדיקן די אַקציע פאַרן פאַרשטאַרקונגס-פאָנד. עס איז אויך נאָך צו באַקומען דאָס אינטעריסאַנטע בוך „חמשה עשר באב – דער יום-טוב פון בנות-אגודת-ישראל". אין דעם דאזיקן בוך ווערט גינוי אויפגיקלערט דער מהות פונים באַנייטן טראַדיציאָנעלן יום-טוב. דאָס בוך קאָסט נאָר 50 גר.

באַזוך פון פרוי שנירער אין טשענסטכאָוו

דאָ נישט לאַנג איז גיווען אויף אַ באַזוך אין טשענסטכאָוו פרוי שנירער. די בנות-חברות און תלמידות פון „בית יעקב" האָבן גימאַכט דער פרוי שנירער אַ פייערלעכן פנים. פרוי שנירער האָט וויזיטירט די שולן און גיהאַלטן אַ באַגייסטערטן רעפעראַט וועגן די צילן און אויפגאַבן פון בא"י.

בילליקע פראָפּאַגאַנדע בראָשור פאַרן בית=יעקב = גידאַנק

אין אונדזער פאַרלאַג גייט אַרויס אַ ביליק פראָפּאַגאַנדע ביכל פאַרן בית-יעקב גידאַנק. דאָס דאזיקע ביכל וועט גידרוקט ווערן אין טויזנטער עקזעמפּלאַרן צום פרייז פון 100 שטיק 7 גילדן. אַזוי אויך גוט אַרויס אונדזער פאַרלאַג גרויסע אויפרופן אויסצוקלעבן אין שולן און בתי תפלות. דער דאזיקער אויפרוף אין זייער גרויסן פאָרמאַט און מיט גרויסע אותיות וועט שטאַרק נוצן צום נייעם שול-יאָר מעורר צו זיין דעם ברייטן יידישן עולם איינצושרייבן זייערע קינדער אין די בית-יעקב שולן. 10 אַזעלכע פּלאַקאַטן וועלן קאָסטן 4 גילדן מיט 50 גר.

אַ פרייליכער גרוס פון קאָוונער ליטע

אין צ. ס. איז דערהאַלטן גיוואָרן אַ בריוו פון מרכז „יבנה" אין אַז אויך אין ליטע אָרגאַניזירט זיך אַ אָרטאָדאָקסישע פרויען-אָרגאַניזאַציע. די ערשטע גרינדערן איז די רבנות פון דער שטאָט שאַדאָווע. דער צ. ס. האָט אויפן פאַרלאַנג פון מרכז אַרויסגישיקט אַלע נויטיקע מאַטעריאַלן און פאַרשידינע ליטעראַרישע אויסגאַבן מיר וואונטשן אונדזערע ברידער און שוועסטער אין זייער הייליקער אַרביט גרויס הצלחה!

דער חנוכת=הבית פון בית=יעקב=סעמינאַר אין קראָקע

חמשה עשר באב וועט זיין אין קראָקע אַ פייערלעכע אויפנאַמע פאַר די אויסלענדישע געסט, וואָס קומען קיין פוילן אויף אַן-עקסקורסיע צו באַקענין זיך מיטן לעבן פון רעליגיעזן יידנטום אין מזרח-אייראָפּע. די דאזיקע עקסקורסיע ווערט אָרגאַניזירט דורך דער קרן-התורה-צענטראַלע אין ווין. די אויפנאַמע אין קראָקע וועט זיין צוגלייך מיט דער חנוכת-הבית פייערונג פון סעמינאַר. דער פאַרלאַג „בית יעקב" גרייט צו אַן-אויסשטעלונג פון דער ב"י ליטעראַטור אין בנין פון סעמינאַר. אַריי געסט, אָנגיזעענע פערזענלעכקייטן האָבן אויך אויסגידרוקט זייער וואונטש צו באַזוכן אונדזער רעדאַקציע.

אַ האַרציקן מזל-טוב וואונטשן מיר אונדזערע איבערגיגעבינע חברות: פרל. רבקה אוניקאָווסקא (זעלעוו) צו איר חתונה מיט ה' קאַזאַק (זד. וואָלע), פרל. רחל סטריקאָווסקא (זעלעוו) צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' ראַטנבערג (זעלעוו).
גליק און צופרידנהייט זאָל אייך תמיד באַגלייטן.

זעלעוו — ב"י לערערין שטערן, בנות אגודת ישראל

פיל גליק, ברכה, עושר און הצלחה וואונטשן מיר אונדזער ליבע חברה חי' יאַרלאָוויטש (זעלעוו) צו איר חתונה מיט ה' לובעלסקי (פינטשעוו). זאָל אייער צוקונפט באַצירט זיין מיט בלומען פון אונדזער בנות-אידעאַל.

זעלעוו — ב"י לערערין שטערן
יענטע ליסנער און שוועסטערן יאַרלאָוויטש

די האַרציקסטע מז"ט ברכות, וואונטשן מיר אונדזער האַרצנס גיליבטע פריינדן, די שטאַלצע קעמפערן פאַר אונדזער הייליקן בנות-אידעאַל פרל. דינה קנאַבלעוויטש (לאָדזש) צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' ראַבינאָוויטש (לאָדזש). אייער צוזאַמינבונד זאָל זיין גיבענטשט מיט הימלישע ברכות, גליק און צופרידנהייט זאָל אייך תמיד באַגלייטן.

קאַליש — בנות אגודת ישראל פירערן פרל. מרים בערגמאַן
פרויען-קאָמיטעט ביי „בנות"

אַ האַרציקן מזל-טוב וואונטשן מיר אונדזער זייער חשובער פירערין פרל. נאַשעלסקא צו איר חתונה מיט ה' הערשקאָוויטש, זאָל השי"ת בענטשן אייער צוקונפט מיט פיל ברכות אין אייער הויז זאָל זיך פאַראייניקן תורה וגדולה.

פולטוסק — בנות אגודת ישראל, פאַמיליע ראָזנבערג

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
ŁÓDŹ, Lipiec 1931
„BAJS JAKOW"

Cena 80 gr.
P.K.O. 67.795

Rok VIII zeszy
Adres Red. „Bajs
Łódź, Kiliński
Telefon 109-

מזל-טוב

ברכות פון גליק, ווינטשן מיר אונדזערע
גיטרייעסטע אַרבײַטערנס פאַר אונדזער אידעאַל
רויזא איידל לאַנדא (קראָקע)
חתונה מיט ה׳
נתן יהודא זייבערט (לאָדזש)
און צו דער תנאים פון לערערן
דינה קנאבלעוויטש (לאָדזש)
מיט ה׳ יוסף לייב ראַבינאָוויטש
זייט געבענטשט מיט די בעסטע ברכות!

לאָדזש תמוז תרצ״א — צענטראַלע בנות-אגודת-ישראל אין פוילן

פראַנקפורט אַם מאַין

ערשטקלאַסיקע דערציאונגס-אינסטיטוט
שטרענג כשר — גיגרינדיט 1869
וויסנשאַפטלעכע, פּראַקטישע און גיזעלשאַפטלעכע
אויסבילדונג פאַר יינגע מיידלעך אינים ארט. גייסט.
די בעסטע רעפערענצן!
אדרעס:
Dr. Heinemannsches mädchen pensjonat,
Frankfurt a. m. Mendelsohnst . 84

אינסטרוקציעס און מאַטעריאַל צו גרינדן
אַ בנות-אַגודת-ישראל אָרגאַניזאַציע;
אויפרופן, דעקלאַראַציעס, אָפּצייכענונגען,
פּראָפּאַגאַנדע-בראָשורן, בנות-קאַרטלעך
— 5 גילדן —
אין יעדן ארט וואו סע וויל זיך ערשט גרינדן אַ
„בנות" דאַרף מען באַלד באַשטעלן די מאַטעריאַלן.
אדרעס פון דער צענטראַלע:
Sekretarjat B. A. I. Łódż skrz. pocz. 146
פאַר געלט: P.K.O. 67.795

צו דער פאַרלאָבונג פון די איבערגעגעבענע קעמפערן
פאַר אונדזער אידעאַל לערערן קנאַבלעוויטש
וואונטשן מיר גליק און אייביקע צופרידנהייט.
פּיעטרקאָוו — ב״י לערערן טרויבע
בנות אגודת ישראל

צו דער פאַרלאָבונג פון אונדזער ליבן ברודער
בעריש יערוזאַלעם מיט פרל. שאשע שאַרפהאַרץ
ווי אויך צו דער פאַרלאָבונג פון פרל. דינה קנאַב-
לעוויטש מיט ה׳ ראַבינאָוויטש וואונטשן מיר אַ
הערצליכן מזל-טוב
לאָדזש — שוועסטערן יערוזאַלעם

אַ האַרציקן מז״ט וואונטש איך מיין איבערגעגעבענע
פריינדין פרל. הענדל מאַשע אונגער (וויעלון) צו
איר פאַרלאָבונג מיט ה׳ אריʼ לייב צעדערבוים (פאַבי-
ניץ) ג-ט זאל אייער עתיד מיט פיל ברכות באַגלייטן.
דעמבלין — לערערן פערל ווידמאַן

מתקבלת החתימה על הירחון העברית
„הנאמן"
(שנה רביעית). מטרת הנאמן: לכנס את
הנאמנים לה׳ בתורה ובחיים לתגברת
רוח יהדות חי׳ ופועלת. ב„הנאמן"
משתתפים טובי הסופרים הנאמנים. מחיר
החתימה בחו״ל: 1 וחצי דולר לשנה.
הכתבת: M-r. J. Lichtenstein
45 Rue Emile Desvuax
Paris XIX
For Haneeman

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטש איך מיין
ליבע שוועסטער הינדע צו איהר
חתונה מיט ה׳ יצחק מאיר פײַנט
(אויס גער). זאל דער אַלמעכטיקער
אַ ער עתיד מיט פיל ברכות באַגלייטן.
וואַרשע — מינדל דאַווידזאָן

אַ ברכה-פולן מזל-טוב וואונטש איך מיין
האַרצנס געליבטע פריינדין רחל לאה
שטייער (בעלכאַטאָוו) צו איהר חתונה
מיט ה׳ ב. וויערניק (פּיעטריקאָוו).
זאל אייער נייער לעבנס-וועג זיין מיט
בלומען באַצירט און דער שטראַלנדער
גייסט פון בית-יעקב און בנות-אַגודת
ישראל זאל אויף אייביק באַלייכטן
אייער הויז.
רייזל אָרלעאַן
(ב״י לערערן אין בעלזיץ)

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטשן מיר
אונדזער פירערן פרל. הענדל מאַשע
אונגער צו איר פאַרלאָבונג מיט ה׳
אריʼ לייב צערערבוים (פאַביניץ).
זאל אייער צוקונפט מיט בלומען פון
אונדזער הייליקן אידעאַל באַצירט זיין.
וויעלון — בנות אַגודת ישראל

מזל-טוב!!
פיל גליק, בליענדע צוקונפט און גייס-
טיקע פאַרגעניגנס וואונטשן מיר אונדזער
חשובער לערערן, גייסטיקע ערציערן
און שטאלצע טרעגערן פון אונדזער
אידעאַל פרל. בתי׳ נאַשעלסקא (פול-
טוסק) צו איר חתונה מיט ה׳ שמעון
אהרן הערשקאָוויטש (וואַרשע). זיי
זאלן זוכה זיין צו בויען יעקב-ס הויז
וואו ס-זאל רוען דער גייסט פון אַגודת-
ישראל.
פולטוסק — עלטסטע גרופּע בתיה
ערן-פאַרזיצערן אסתר שטערן
פאַרזיצערן שרה קאַראַש

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטש איך
מיין ליבער חברה הענדל מאַשע
אונגער (וויעלון) צו איר פאַרלאָבונג
מיט ה׳ אריʼ לייב צעדערבוים (פאַ-
ביניץ). גליק און צופרידנהייט זאל אייך
תמיד באַגלייטן.
לאָדזש — הענדל פּאַזשענצעווסקא

פון טיפן האַרצן וואונטש איך מז״ט מיין
ליבע קוזינע הענדל מאַשע אונגער
צו איר פאַרלאָבונג מיט ה׳ אריʼ לייב
צעדערבוים. (פאַביניץ). זאל אייער
צוקונפט זיין געבענטשט מיט דער ברכה
פון השי״ת און אייער מזל זאל שיינען
ווי די אויפגייענדע זון. אויך וואונטש
איך אַ האַרציקן מז״ט פרל חנה טאַב
(ווישעגראַד) צו איר תנאים שרייבן.
קאַפּשיווניצע — לערערן הענדל ראַגאָווסקא

אַ הערצלעכן מז״ט וואונטש איך מיינע
ליבע חברות ליבע שיוואַק (ניישטאַט)
מיט ה׳ טייטלבוים. (וואַרשע) און
בתי׳ נאַשעלסקא מיט ה׳ הערשקאָ-
וויטש (וואַרשע) צו זייערע חתונות.
זאל אייער צוקונפט געבויט זיין אין
גייסט פון די הייליקע תורה אידעאַלן.
ניישטאַט — ב״י לערערן יהודית קאַמינער

בברכת מז״ט חמה ולבבית אני מברכת
את חברתי בתי׳ נאשעלסקא לנשואי.
יתן ה׳ שמזלך יזרח כשמש בצהרים,
יוסף לך חיל לעבוד על שדי התחי׳
של היהדות המסורתית.
קלוש — מורה דבית יעקב
בתי׳ כ״ץ

אַ האַרציקן מזל-טוב וואונטש איך צו
דער חתונה פון ה׳ יחיאל בערקענ-
פעלד (אָזאָרקאָוו) מיט פרל. חנה
גאָטהעלף (לאָדזש). בויט אייער עתיד
מתוך הרחבה אין גייסט פון אונדזערע
תורה אידעאַלן.
אָזאָרקאָוו — ב״י לערערן מילשטיין

צו דער חתונה פון אונדזער בנות-חברה
שיינדל לאה רוקח בת הרה״צ
שליט״א מיט בן הרה״צ מדאַמבראָווע
שליט״א, וואונטשן מיר אַ הערצלעכן
מזל-טוב. זאל אייער הויז אין גייסט
פון אונדזער הייליקן אידעאַל, גליק
און צופרידנהייט זאל אייך תמיד נאַ-
גלייטן.
וואָלבראָם — לערערן זשורקאָווסקא
בנות אַגודת ישראל

די רעדאַקציע איז אָפן יעדן טאָג פון 11—4 נאָכמיטאָג — נישט באַשטעלטע מאַנוסקריפּטן ווערן נישט צוריק געשיקט — ביים פאַרלאַנגן ענטפער מוז זיין בייגעלייגט 1 פּאָסט-מאַרקע — אַנאָנים, וואָס ווערן נישט באַצאָלט פריער אויס ווערן נישט גידרוקט און ס-ווערט נישט אָפּגיענטפערט אויף אַזוינע פּרעטענציעס. באַריכטן פון די שטעט וואו ס-איז נישטאָ שטענדיקע 10 אַבאָנענטן ווערן נישט גידרוקט

געזעצט ביי מ. ליבעסקינד, לאָדז קילינסקעגא 50

Red. i Wyd. Luzer Gerszon Frydenzon
Druk J. Diamant. Łódź Kilinskiego 50. Tel 188-76